

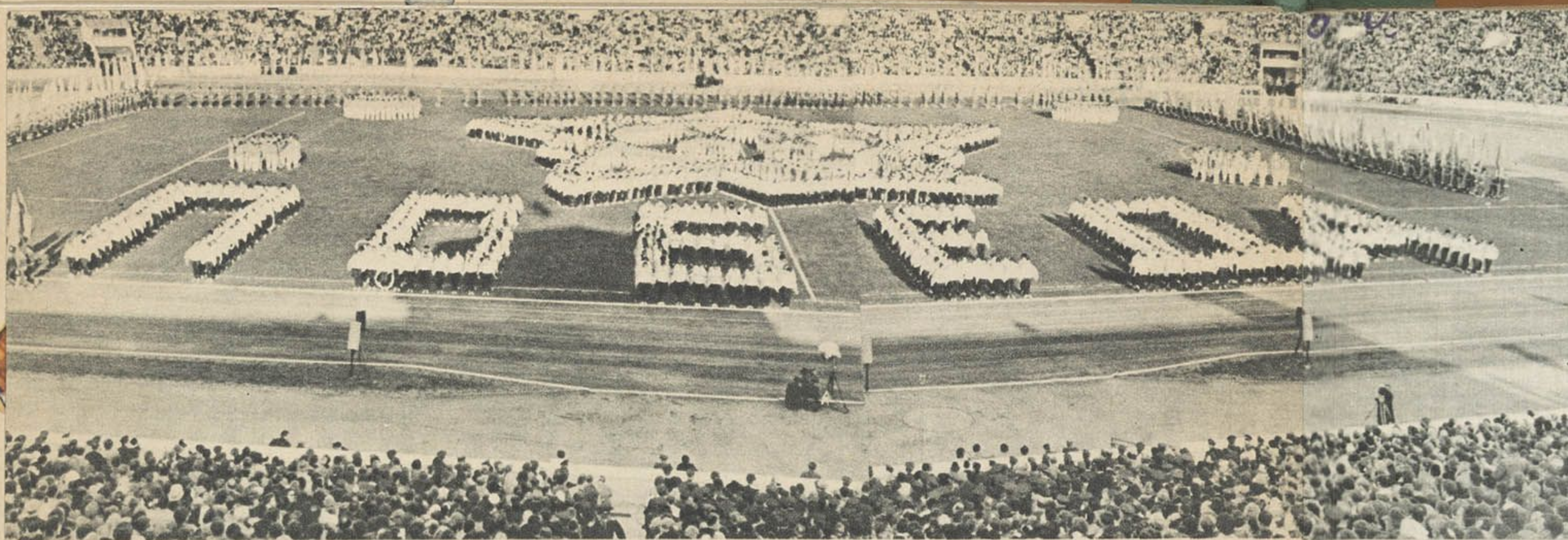
РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№6 ЧЭРВЕНЬ 1965

+присл.

СЛАВІМ ПОДЗВІГ НАРОДА

Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА № 6**

ЧЭРВЕНЬ
1965

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ПЕРШЫ

Урачыста адзначылі працоўныя Беларусі 20-годдзе Вялікай Перамогі над гітлераўскай Германіяй. Ва ўсіх гарадах і сёлах прайшлі мітынгі. У сталіцы рэспублікі адбыўся грандыёзны ваенны парад. А на стадыёне «Дынама» тысячы мінчан сабраліся на вялікае спартыўнае свята.

На здымках:

1. Стадыён «Дынама». Выступаюць спартсмены працоўных рэзерваў.
2. Па Цэнтральнай плошчы праходзіць ваенная тэхніка.
3. Ідзе савецкая пяхота.
4. Гледачы на трыбунах.
5. Калона ветаэранаў Вялікай Айчыннай вайны на плошчы імя Леніна ў Гомелі.
6. Для помніка Перамогі.
7. Святочны салют.

У дні святнавання Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Брэсцкай ірэпасці прысвоена ганаровае званне «Ірэпасць-герой».
У Брэсцкую ірэпасць з'ехаліся яе абаронцы.
На здымках: у цэнтры — дачка героя-абаронцы Брэсцкай ірэпасці Аляксея Наганава Надзея; справа — Герой Савецкага Саюза П. М. Гаўрылаў.
Фота Ул. Лупейкі, Ч. Мезіна, К. Янубовіча, Ул. Вяхоткі.

Ці ж не праўда, незвычайны пейзаж?
Нафавыя вышкі ўпіраюцца ў бела-
руснае неба.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, НАФТА

Нарыс

Фота Ул. Вяхоткі.

Паданне гэтае ўпершыню пачуў я некалі на Піншчыне, пад Лагішынам...

І вось супадзенне якое! — аб тым жа расказвае мне і бабуля з прыдняпроўскай вёскі Антаніна Сямёнаўна Беленькая.

— Шукаў чалавек шчасця. А шчасце чалавек той бачыў у вялікім багацці. Аб'ездзіў моры, рэкі малыя і вялікія, абхадзіў землі блізкія і далёкія, аблазіў лясы і горы, а шчасця так і не знайшоў. Не раскрываліся перад ім скарбы залатыя. І прывяла яго дарога сюды, на высокі дняпроўскі бераг, адкуль Палессе пачыналася. Вільгаццю балотнай патыхнула, камары апанавалі. Спыніўся чалавек, задумаўся: ісці ці не ісці? У тым балоце хіба чорта знойдзеш. Назад павярнуць рашыў. А тут якраз паляшук паяўляецца, смешны такі, вясёлы, гаваркі. Расказаў яму чалавек пра свае дарогі цяжкія, пра пошукі дарэмных, парады папрасіў. Хітравата ўсміхнуўся паляшук, адказаў весела: «Э-э, чалавеча, не там ты шукаў, — і махнуў рукою ў бок Палесся, паказаў на самае што ні на ёсць пекла балотнае: — Трымайся, чалавеча, вось так, як сонца садзіцца, і знойдзеш шчасце сваё. Скарбаў там — на вякі-вечныя». Не паверыў чалавек. «Чаму ж сам не там?» — запытаў. «А я і ёсць з тых краёў, туды і вярнуся. Па дзяўчыну самую прыгожую я прыходзіў сюды. Пачакай — пойдзем разам. Госцем будзеш на вяселлі маім, на покуце пасаджу цябе». Але не стаў яго чакаць вандроўнік. «Навошта мне дзяліцца багаццем, калі дастацца яно можа і мне аднаму?» — падумаў ён і пашыбаваў адзін. Дзе бягом бег, дзе падбегам, — так не цяпелася яму. Рэкі пераплываў, лугі і балоты перасякаў, — такая смага да багацця разгарэлася. Толькі і на гэты раз не суджана яму было да скарбаў дарвацца. Цёмнымі начамі ў дрымучых лясах на кожным кроку свяціліся залатыя самародкі. Схопіць іх, сцісне ў руках — а паміж пальцаў цячэ балотная твань, і заставаліся ў жмені толькі спаранелыя гнілячкі. А чалавек усё бег і бег. Нарэшце, праваліўся ў багну, там і загінуў...

Антаніна Сямёнаўна ўздыхнула:

— А ўсё таму, што сквапны быў чалавек гэты, гатовенькага шукаў, толькі аб сабе дбаў.

— А як жа з тым палешуком?

— Як бы і верыце, што баю, — засмяялася Антаніна Сямёнаўна. — А паляшук той са сваёй маладой жонкай стаў жыць ды пажываць, дзяцей гадаваць, дабро працай нажываць. Да роднай зямлі прыслухоўваўся, рук сваіх для яе не шкадаваў — і тая ж балотная твань у залатыя скарбы ператварылася... Цяпер на Палессі яго ўнукі ды праўнукі живуць, дык перад тымі і не такія скарбы адкрыліся. Вось, недалёка яны, — паказала Антаніна Сямёнаўна ў бок нафавых вышак і зноў засмяялася, на гэты раз, відаць, таму, што так удала прыдумала свой канец даўняму паданню...

А неўзабаве я і сустрэўся з сапраўднымі шукальнікамі залатых скарбаў. Маладыя, амаль аднагодкі мае, а то і маладзейшыя за мяне — як яны не падобны на таго адзінокага шукальніка-вандроўніка! Нават неяк і не верыцца, што менавіта яны зазірнулі ў глыбіню зямных нетраў і знайшлі на Палессі найбагацейшы скарб — чорнае золата, нафту...

На ўскраіне Рэчыцы раскінуўся невялічкі пасёлак нафтавікоў. Ён пакуль нагадвае нешта часовае, гатовае за дзень-два сабрацца, сесці, як кажучы, на колы і — айда ў дарогу. Зямля перакапаная, разбітая і коламі і гусеніцамі машын, аседлым утуллем і не пахне, толькі мірны неспакой, здаецца, тут вечны. Правобразам пасёлка з яго буднямі ля Светлагорскай шашы прымасцілася канторка нафтавікоў — сціплая, на вясковы манер сасновая будыніна. Ад раніцы і да позняй ночы ля канторкі поўна людзей: адны залазяць у кузавы машын, каб адправіцца на змену — туды, у бок Хойнікаў, дзе над кудлатымі лясінамі ўзвышаюцца стройныя нафавыя вышкі,

другія, вярнуўшыся адтуль, нетаропка разыходзяцца па хатах. Мала хто едзе на змену з пустымі рукамі. Амаль кожны — з клунчак, бо хто яго ведае, як там на буравой — можа здарыцца, і дзень, а то і два дамоў не вернешся.

Ева Міхайлаўна Балакурава прывыкла да гэтых клунчак, як пастушок, што далёка пасе ад дому, прывыкае да торбачкі: не сабе, дык мужу збірай. Абое яны нафту шукаюць: Ева Міхайлаўна — тэхнік-геолаг, Міхаіл Аляксандравіч — буравы майстар. Вось і надоечы сабрала яго, бо так і сказаў: калі не вярнуся — значыць, забуралі шчыліну, будзем працаваць. І ўжо трое сутак няма дома.

Зноў збірала клунчак-перадачу, цяпер ужо на ўсю брыгаду, бо і да гэтага прывыкла. Ці нават і не прывыкла, а гэта само сабой увайшло ў яе жыццё адразу ж пасля таго, як яна, малады геофізік, у 1954 годзе сышла ў Ельску з поезда Масква — Львоў і ўлілася ў сям'ю беларускіх нафтаразведчыкаў. Такія ўжо ў іх будні: калі ў адных бывае гарача на буравой, то ўсе астатнія клопаты бяруць на сябе тыя, у каго ёсць вольны час.

Сама Ева Міхайлаўна цяпер дзяжуріць на дзевятнацатай шчыліне, на змену заступае ў васемнаццаць, дык дзяцей — шасцігадовую Ларысу і двухгадовага Сашу — забірае з садзіка-ясляў інжынер па выпрабаванню шчылін Юрась Васільевіч Сямёнаў: накорміць разам са сваімі, завядзе дамоў і пакладзе спаць.

Некалі Ева Балакурава рыхтавалася стаць настаўніцай. Не, не выпадковасць (былі тут пэўныя падставы) прывяла яе ў Саратаўскі нафавы тэхнікум, а ўсё ж і не жаданне. Ева ў сям'і была адзінаццатай. У цяжкія пасляваенныя гады пайсці ў педагагічны і разлічваць на дапамогу бацькоў-калгаснікаў яна, вядома, не магла. А ў нафавым тэхнікуме будучым геолагам плацілі добрую стыпендыю. Апрача таго, у час вайны ў ваколіцах іхняй вёскі Ірынаўкі, што за 45 верст ад Саратава,

ішла разведка нафтовых залежаў, і ў Белакуравых кватарава-лі дзяўчаты-геолагі Вера і Шура. Дужа ж яны спадабаліся гаспадыні. Вось тады і сказала яна сваёй меншанькай: «Будзеш і ты, дачушка, геолагам». Усё гэта і вырашыла далейшую дарогу Евы Белакуравай пасля дзесяцігодкі.

А пройдзена ўжо нямала: Ельск, Нароўля, Лельчыцы, Петрыкаў, Брагін, Гомель, Рэчыца. Прабурылі каля сотні глыбінных шчылін, а нафты не было. Былі толькі прыкметы, была толькі зайздросная ўпэўненасць і былі ярасныя пошукі.

А прыкметы нафты былі і ў Нароўлі, і ў Петрыкаве, і ў іншых мясцінах Прыпяцкай упадзіны. Яшчэ да таго, як прыехала сюды Ева Міхайлаўна Белакурава, у 1953 годзе вырваўся на паверхню нафты фантан са шчыліны, прабуранай непадалёку ад Ельска. Але быў ён недаўгавечны. Цяпер, калі здабыта нялёгка перамога, у Ельск напрошваецца папраўка. Штосьці там было не так, аднак амаль раскрытая непрыступная тайна зноў закрылася маўклівай загадкай, і новыя сцэжкі пракладвалі нафтаразведчыкі.

На адной з такіх сцэжак і сустрэлася Ева Белакурава з дэмабілізаваным воінам Міхаілам Крывалапам. Спадабаўся ёй гэты неспакойны хлопец з-пад Ельска. Нястомны шукальнік па натуре, ён верным сябрам ішоў з ёю побач ад вышкі да вышкі то проста буравым рабочым, то радыстам, то бурыльшчыкам, нарэшце — буравым майстрам. Цяпер Міхаіл Аляксандравіч яшчэ і студэнт-завочнік Маскоўскага нафтавага інстытута імя Губкіна. У Рэчыцу яны прыехалі ўжо цэлай сям'ёй.

А Рэчыцкі нафтаразведчыны ўчастак у тыя дні жыў прадчуваннем вялікіх падзей. І прадчуванні збыліся. Адбылося гэта 20 жніўня 1964 года на восьмай буравой...

Круглашчокі, як дзяўчынка, бурыльшчык Саша Шубіч звінчаў бурыльныя трубы. Іх адну за адной выцягвала лябёдка з нетраў зямлі. Адна труба адкладзена ўбок, другая... На разьбе трэцяй і ўбачыў Саша тое, чаго шукалі нафтаразведчыкі на Палесі пятнаццаць гадоў. Сарваўшыся з месца, раптоўным скачком хлопец апынуўся побач з рухавіком, спыніў яго, вырваў на электрашчытку рубільнік і толькі тады, шпурнуўшы ўгару шапку, закрычаў як толькі мог:

— Нафта! Чуеце? — нафта!..

Спыраша са шчыліны ўдарыў газ. Прайшло хвілін пятнаццаць — і з п'яцідзюймоўкі з пагрозлівым булькатам шугануў угару чырвона-карычневый струмень. Ён рассыпаўся шырокім веерам, сагнаў з вышкі рабочага Васіля Навіцкага, з ног да галавы абліў буравага майстра Валянціна Аляксандравіча Зайцава, старшага геолага Рыгора Калдашэнку, дызеліста Пятра Жыльскага, а тыя цалаваліся, абдымаліся, па традыцыі ма-заліся чорнаю «кывёю зямлі».

На восьмую спышаліся з усіх вышак. Прыбегла з шостай буравой і Ева Міхайлаўна, дык і яе не пашкадавалі — вымазалі нафтай. А як жа, радасць на ўсіх адна!

У тыя дні і шостая вышка была ў напружаным чаканні. Яна павінна была пацвердзіць, што на Рэчыцкім участку сапраўды ляжыць магутны нафты пласт. І праз дзесяць гадоў нястомных пошукаў тут, на газакараташнай станцыі, што размяшчалася ў звычайным аўтобусе «ГАЗ», напоўненым сотнямі дакладных электронных прыбораў, спецыяльнай апаратурай для аналізу, Ева Міхайлаўна Белакурава ўсхвалявана запісвала ў журнал:

«24.X.1964 г.

Забой 2761,20 м.

...Паднялі 29 свечак. Пачаўся выкід са шчыліны вады. Вада з растворам нафты. Вышэй палатак. Бурыльшчык скамандаваў выключыць святло.

Перыядычна шчыліна фантаніруе».

Так і застануцца гэтыя запісы жывой біяграфіяй нялёгкай перамогі шукальнікаў «чорнага золата», рэгістрацыяй дня нараджэння беларускай нафты. Часцінкай яе будучыні, жывой клеткай яе арганізма назаўсёды застанеца і той, хто сваёй добрай рукою зрабіў гэтыя запісы, хто, як доктар, цярдліва сачыў за «самаадчуваннем» шчылін і ўлоўліваў першае нясме-лае біццё нафты, — тэхнік-геолаг Ева Міхайлаўна Белакурава.

Нафты струмень на шостай шчыліне аказаўся яшчэ мацнейшы, чым на восьмай. З магутнай сілай чырвона-карычневая вадкасць рынулася амаль што з трохкіламетравай глыбіні на паверхню, але і тут, як і на восьмай, ніхто не ўцякаў з-пад фантана: сталыя людзі — буравы майстар Уладзімір Мікітавіч Галка, старшы інжынер участка Віталій Эдуардавіч Гайдт, геолаг Бэла Сцяпанаўна Кісялёва, тэхнік-геолаг Ева Міхайлаўна Белакурава, уся буравая вахта Уладзіміра Міхайлавіча Дзедзю-на — як дзеці, спраўлялі вясёлы рытуал сустрэчы з нафтай і радасці сваёй не маглі стрымаць...

І было чаму радавацца. Толькі два гэтыя фантаны даюць за суткі па 500—600 тон нафты. А гэта ж заяўка на цэлы эшалон

Яны будуць здабываць нафту. А пакуль на курсах пры Рэчыцкім нафтапромысле авалодваюць новай у рэспубліцы спецыяльнасцю аператараў. Сярод іх — дзяўчына Ольга Кашыцкая.

штосутачна! А гэта ж нафта, якая па сваіх якасцях не ўступае славутай бакінскай — у ёй да 35 працэнтаў каштоўных бензі-навых фракцый! А гэта ж, нарэшце, кроў, што пад самым сэрцам еўрапейскай часткі Савецкага Саюза, дзе дагэтуль яе не хапала і дзе яна была так патрэбна!

Апошні год сямігодкі пажадае ёй шчаслівай дарогі да наф-таперапрацоўчага гіганта ў Полацку....

А нафтаразведчыкі пайшлі далей, да новых сустрэч з па-лескімі скарбамі. Толькі сёлета яны павінны прабурыць ні многа, ні мала — сорак кіламетраў шчылін, а гэта азначае, што каля дваццаці разоў яны крануць паверхню падземнага наф-тавага мора.

І растуць ажурныя металічныя вышкі. Яны неак адразу ўпі-саліся ў зялёны палескі пейзаж. І з кожным днём іх становіць-ца ўсё больш і больш, яны крочаць услед за разведчыкамі.

Раніцамі росы на траве — як пацеркі. Бойкую пераклічку вя-дуць перапёлкі, мяккія туманы сцелюцца вакол кудлатых ялін і стройных вышак. Ідуць да іх разведчыкі з неўтаймаванай радасцю ў душы — і над палескімі разлогамі нясуцца іх вясё-лыя воклічы:

— Нафта!

— Чуеце? — нафта!

— Дзень добры, нафта!

Адгукваюцца рэхам лясы і пералескі.

Ідуць новыя шукальнікі, ідуць разведчыкі неацэнных скар-баў зямлі беларускай, свежыя сцэжкі пракладваюць, — дзеля людзей, дзеля ўсёй краіны.

Іван КІРЭЙЧЫК

Гомельская вобласць.

Ева Міхайлаўна Белакурава з дзецьмі Сашам і Ларысай.

ПАЭТ НАРОДНЫ

(Петруся Броўку — 60 год)

віч. Ужо ў 1918 годзе, трынаццацігадовым хлопчуком, працуеш ты ў Вяліка-Далецкім валасным военным камісарыяце пісарам. Пасля ў валвыканкоме, потым рахункаводам у саўгасах. А ў 1924 годзе цябе, дзевятнаццацігадовага хлопца, сяляне выбіраюць старшынёй Мала-Далецкага сельсавета. Вунь якая павага, пашана, які вялікі давер ужо тады табе быў ад людзей, няўрымслівы, натхнёны Пятрусь Усцінавіч.

Далей, у новую будучыню вяла цябе дарога. Працуеш ты ў Полацкім акругома камсамола, а пасля сакратаром акруговай газеты «Чырвоная Полаччына». На старонках гэтай газеты ў 1926 годзе ты надрукаваў свае першыя вершы. Адсюль і пачынаецца твой літаратурны шлях.

Праца і вучоба ў Мінскім універсітэце. Новае жыццё саў-

гасаў, калгасаў, новабудойлі клічуць цябе, маладога паэта, на лугі і палеткі, да рабочых брыгад на фабрыках і заводах. Акрыляе, вышэй узносіць цябе творчая праца. Яшчэ да Айчыннай вайны многа выйшла з друку тваіх кніжак вершаў і паэм на беларускай мове, а таксама ў перакладзе на рускую мову. Вялікая працавітасць, упартыя, натхнёныя пошукі дакладнага, свежага слова, паўнакроўнага радка, яркага, маляўнічага вобраза дапамаглі табе стварыць цудоўныя вершы, паэмы, кнігі, стаць вядомым паэтам, песняром народа.

Не змагла заглушыць канандамі, бамбёжкамі твайго сардэчнага і суромага, магутнага і пяшчотнага голасу і лютая вайна. На яе цяжкіх дарогах і прывалах, у яе акопах і бліндажах пісаў ты, франтавы паэтваін, вершы, паэмы, поўныя смутку і гора, поўныя мужнасці

і глыбокай веры ў нашу перамогу над акупантамі-цэмашаламі.

І болей пякучым, і гневам вялікім поўніцца сэрца, калі чытаеш верш таго ваеннага горкага часу «Надзя-Надзея». Разам з паэтам здрыганулася ад гора нават сама прырода, калі пабачыла страшную карціну крывавай трагедыі ў родным краі.

— Надзя! Надзейка! — плача жалейка. —

Болей рукам тваім
Жыта не жаці,
Жыта не жаці,
Снапоў не вязаці.
Трэцюю ночку вісне дзяўчына
На белай бярозе ля роднай
хаціны.

Горачка-гора сэрца скавала,
Што ж ты, бярозанька,
не ўратавала?

А з белай бярозы падаюць,
сыплюцца слёзы: не магла бяроза
ўратаваць дзяўчыну ад
ворагаў-галаварэзаў. Просіць
журботная бяроза ў людзей:

— Добрыя людзі, жалёбу
здыміце,
Лепей мяне вы, бярозу,
спаліце...

ПРАЗ басаногое, не залатое
маленства, праз гарачае
камсамольскае юнацтва,
праз шэсцьдзесят год жыцця і
барацьбы правялі па зямлі
бацькаўшчыны цябе нялёгка
дарогі, дарагі Пятрусь Усціна-

НЯЛЁГКАЯ ДАРОГА

Дачка хлебароба Зоя палюбіла зямлю, сялянскую працу, і гэта любоў прывяла яе ў сельскагаспадарчы тэхнікум.

Як зараз памятае Зоя пракураны пакойчык, застаўлены канцылярскімі сталамі. За адным з іх — пануры мужчына ў панашаным пінжаку. Перад ім, нібы школьніца, што правінілася, пераступае з нагі на нагу невысокая хударлявая дзяўчына.

— Вось і ўзімай калгас з такімі кадрамі, — злосна бурчыць старшыня, круцячы ў руках паперку — накіраванне на работу.

Гэта дзяўчына і была аграном Зоя Макараўна Задора. Спачатку яе нават не заўважалі ў калгасе. Бывала, зойдзе ў свіран, стане каля трыера і круціць разам з усімі ручку. Тут і пачне размову пра насенне. Слухаюць яе жанчыны і пачынаюць разумець: ад іх работы вельмі многае залежыць. Бо ад дрэннага семія не чакай добрага племя. Так непрыкметна і ўвайшла яна ў жыццё калектыву.

Праз пяць гадоў жыцця зноў паклікала Зою Макараўну ў дарогу. На базе некалькіх калгасаў узнік саўгас. Маладой гаспадарцы спатрэбіліся вопытныя кадры. Зоя стала брыгадзірам-паляводам. І зноў бяссонныя ночы, бясконцыя палявыя дарогі і сцежкі. Людзі ўбачылі: не гасцем прыйшла Задора ў брыгаду, а сапраўднай гаспадыняй, што дбае і пра зямлю і пра людзей, якія на ёй працуюць.

Па прыкладу перадавых гаспадарак у брыгадзе тарфягноевыя кампосты пачалі закладваць паблізу ад ферм. Здаецца, якая розніца? А розніца вялікая. Сухая тарфяная крошка, скарыстаная на подсіл живёле, добра ўбірае гной. А на полі ён вымярзае, выветрываецца.

У брыгадзе прыжылася і яшчэ адна навіна. Раней збожжа сеялі па загонах укружавую. Не на поўную магутнасць выкарыстоўвалася тэхніка, шмат часу адымалі халастыя

перагоны. Брыгадзір прапанавала чаўночны спосаб. Вынікі пераўзышлі ўсе чаканні.

Брыгаду Зоі Задора ў саўгасе жартам называюць доўгай станцыяй. Так, шмат новага прайшло тут праверку. Вось, напрыклад, механізаванае вырошчванне цукровых буракоў. Усё, ад сяўбы да ўборкі, робяць машыны. Першы эксперымент зрабіў трактарыст Леанід Стасіловіч. І зноў — поспех. Сабекошт цукровых буракоў, напрыклад, знізіўся ў тры разы, а кукурузы — у восем.

Нібы свежы ветрык пранёсся над брыгадай сёлетняй вясной. Да гэтага часу ў Зоі Макараўны захоўваецца газета з матэрыяламі сакавіцкага Пленума ЦК КПСС. Яна пацёрлася на згібах, па яе палях разбегліся чырвоныя птушкі-адзнакі. Колькі вечароў правяла Зоя над ёю, учытваючыся ў кожны радок, думваючы пра светлыя перспектывы развіцця сельскай гаспадаркі краіны, пра свае брыгадныя справы! Кожная фраза знаходзіла ў яе сэрцы гарачы водгук. Яна разумела: курс, узяты партыяй, — самы правільны, самы надзейны. Цяпер толькі ад нас, ад нашых рук залежыць наша будучыня.

Спакойна на сэрцы ў Зоі. Сёлетняя вясна паклала добры пачатак вялікаму паходу. Распрацаваны севазвароты. Веснавая пара вызначалася не дырэктывамі і ўказаннямі зверху, а перадавой агра-тэхнікай, шматгадовай практыкай старажылаў. Самі людзі вырашалі, калі сеяць жыта, калі садзіць бульбу. Вось чаму брыгадны важак спакойны за лёс ураджаю. Зямля не падвядзе!

Зямля... Угнаенні... Насенне... Севазвароты... Чым толькі не займаецца брыгадзір! Але заўсёды на першым плане ў Зоі Макараўны чалавек з яго думкамі і клопатамі.

Не вызначаўся стараннасцю Іван Субота. На ўсе дакорлівыя заўвагі аднавяскоўцаў ён крактаў і моршчыўся:

— Хворы я...

Ніхто, вядома, не верыў у яго хваробу. Аднойчы зазірнула да яго ў двор Зоя Макараўна: гаспадар цягнуў з агарода мех бульбы.

— А як жа хвароба? — заўважыла брыгадзір.

— Ды вось адышла крыху, — сумеўся Субота.

Пагаварылі пра жыццё-быццё, абмеркавалі брыгадныя навіны. Ужо на адыходзе Зоя Макараўна нібы незнарок заўважыла:

Так моцна выказаў паэт і гора сваё, і гора народа, і гора той белай бярозы, якая не змагла ўратаваць Надзю-Надзею. Так моцна, у поўны голас можа перадаць, выказаць Пятрусь Броўка і нянавісьць народа да ворага, і любоў да Радзімы.

Многа напісана паэтам да вайны, у вайну і пасля вайны. Нельга нават тут пералічыць усіх вораў ягоных, якія ўвайшлі ў багаты фонд нашай савецкай літаратуры. Кнігі паэта сталі разумнымі дарадчыкамі, сардэчнымі сябрамі і таварышамі нашага чытача. Адна з такіх кніг — гэта кніга вершаў «А дні ідуць», якую Якаў Хелемскі пераклаў на рускую мову. За яе Пятрусь Броўку прысуджана вялікая ўзнагарода — Ленінская прэмія.

Многа сіл, часу, энергіі аддае Пятрусь Усцінавіч грамадскай рабоце. Ён — член ЦК Камуністычнай партыі Беларусі, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Шматгадовую плённую працу паэта ў лі-

таратуры высока ацаніў беларускі ўрад, прысвоіўшы яму ганаровае, пачэснае званне народнага паэта рэспублікі.

Нібы векавечныя дрэвы ў дуброве карэннямі звязаны з роднай зямлёй — гэтак душою, сэрцам, інтарэсамі і думамі сваімі звязан паэт са сваім народам, з вялікай доляй ягонаю. З глыбокіх крыніц народнага жыцця шчодро, шаноўна чэрпае паэт усё тое характэрнае, усю тую магутнасць, натхнёнасць акрылёную, што на такіх высокіх крылах ўздымае ягоную прамыністую паэзію.

Падзяку майго сэрца, падзяку нашых многамільённых чытачоў выказваю ў гэты чэрвеньскі юбілейны дзень табе, дарагі Пятрусь Усцінавіч. Няхай у тваім сэрцы жыве шырокі свет са сваімі дубровамі салаўінымі, палеткамі каласістымі, рэкамі і азёрамі люстранымі, людзьмі нашымі слаўнымі.

Спявай, услаўляй, дарагі Пятрусь Усцінавіч, усё прыгожае, новае, разумнае і роднае ў гэтым цудоўным жыцці, у шырокім свеце пад небам Радзімы!

Антон БЯЛЕВІЧ

— Заўтра буртаваць бульбу. Твая дапамога будзе не лішняя.

— Трэба памагчы, — згадзіўся Іван.

Усё часцей і часцей пачаў выходзіць ён на работу. Зоя Макараўна падбэдзёрвала яго словам і парадамі. І ўжо неяк няёмка рабілася Івану ўцякаць з поля, увільваць ад калгаснай працы. Раніцай ён прыходзіў на брыгадны двор, пытаў у Зой Макараўны:

— А сёння куды трэба?

З таго часу мінула больш года. Цяпер Іван Субота — добры работнік.

Праца на агульную карысць — вось чым ацэньвае Зоя Макараўна чалавека. Той, хто добра працуе, праяўляе ініцыятыву, таму ў брыгадзе слава і гонар. Вось і стараюцца людзі.

У яе, камуніста, — вялікае і шчодрое сэрца. Зоя Макараўна ніколі не адмовіць чалавеку ў дапамозе, не заста-нецца абыякавай да яго лёсу.

Аднойчы спыніла яе сярод дарогі Аляксандра Адамаўна Дасюкевіч, кажа:

— Хоць і не твая гэта справа, але памажы ты старой...

Час Аляксандры Адамаўне на пенсію афармляцца, ды не ведае, з чаго пачаць. Зоя Макараўна спыталася. Яе чакалі на бурачным полі.

— Увечары зайду я да вас, тады і пагутарым пра ўсё, — паабяцала яна.

Увечары Зоя Макараўна прыйшла да жанчыны, памагла ёй разабрацца з дакументамі, аформіла ўсе паперы. І ўзяла іх з сабою:

— Не па ваших гадах гэтыя турботы, я сама зраблю ўсё, што трэба...

Цяпер, атрымліваючы пенсію, Аляксандра Адамаўна цёплым словам успамінае чулага і спагадлівага чалавека. Ды хіба толькі яна?

Клапатлівая і нялёгкая пасада брыгаднага ваяка. Але Зоя Макараўна знаходзіць час і для іншых спраў. Яна ўзначальвае саўгасную групу народных кантралёраў, вядзе прапагандыскую работу. Свае грамадскія абавязкі выконвае з такой жа энергіяй і любоўю, як і брыгадзёрскія.

Нялёгкай дарогай ідзе яна па жыцці. Гэта дарога смелых і настойлівых, дарога самаадданага служэння людзям. Саўгас «Падбярэзе», Валожынскі раён.

Ул. ШЫПУЛЬКІН

НОВЫЯ КНІГІ ВYДАВЕЦТВА „БЕЛАРУСЬ“

Лірыка-эпічную паэму пра веліч спраў савецкага чалавека, які сёння знаходзіцца на прэдынім краі навукі і прагрэсу, напісаў Аляксей РУСЕЦКІ. Паэма так і названа: «Яго вялікасць». Пра людзей, якія будуць намінізм, і пра сённяшніх неандэртальцаў, народжаных капіталам, пра барацьбу двух светаў і перамогу розуму расказвае гэты твор.

«Бальшак» — новы зборнік вершаў Ніла ГІЛЕВІЧА. У ім, як кажа аўтар, — «няпоўны адбітак таго, чым я жыў, што мяне турбавала і непакінула ў апошнія гады». Асобнае месца ў зборніку займаюць лірычныя фрагменты — «Сто вузлоў памяці». Гэта своеасаблівая біяграфія пакалення, дзяцінства ягона апаліла вайна... У нізцы «За ціхім Дунаем» — вершы, прысвечаныя братняй Балгарыі.

Думкі і пачуцці нашых сучаснікаў, характэрнае роднай зямлі, гераічны падзеі ў час мінулай вайны, мірныя будні Савецкай Арміі — вось тэмы новых вершаў Хведара ЖЫЧКІ са зборніка «Росныя лілеі». У цэнтры зборніка — лірычная паэма «Кветка Ламінамень», у якой паэт расказвае пра мінскі перыяд у жыцці Лесі Украінкі, пра яе сяброўства з выдатным беларускім прагрэсіўным дзеячом С. Мяржынскім.

У сваіх новых вершах паэтэса Еўдакія ЛОСЬ працягвае гаворку пра душэўную чысціню і высокую маральную годнасць нашага сучасніка. Яна апявае звычайныя чалавечыя радасці і пачуцці, каханне, шчасце мацярынства. Гэтыя вершы вы прачытаеце ў зборніку «Характэр».

Прасторы родных беларускіх палёў, легендарная Прыбалтыка, гераічныя працоўны Цалінны край — вось «геаграфія» вершаў Аляксея ПЫСІНА, прасякнутых высокім грамадзянскім гучаннем, антываенным настроем. У выдавецтве «Беларусь» выходзіць яго новы зборнік «Мае мерыдыяны».

Лепшыя вершы і паэмы, баллады і казкі, напісаныя Уладзімірам ДУБОЎКАМ за шмат гадоў, уваходзяць у яго двухтомнік «Выбраныя творы». Гэтыя дзве кнігі, у якіх адлюстравалася вялікае і складанае жыццё, нялёгкі шлях, творчыя пошукі аднаго з цікавейшых беларускіх паэтаў, з'яўляцца наштоўным здабыткам усіх, хто любіць паэзію. Упершыню за доўгі час нашы чытачы, якія сочаць за развіццём беларускай паэзіі, атрымаюць магчымасць прачытаць творы Уладзіміра Дубоўкі, напісаныя больш як трыццаць гадоў таму назад. Некаторыя з іх аўтар перапрацаваў нанова. У двухтомнік на праву уваходзяць і творы, якія напісаны нядаўна і паспелі ўжо набыць шырокую вядомасць.

У прыфрантавым горадзе, акупіраваным гітлераўцамі, ідзе падпольная барацьба. Групу патрыётаў узначальвае Ганна Сяргееўна. Яны збіраюць разведвальныя звесткі, наладжваюць дыверсіі. Аднак правакатары выдалі патрыётаў. Гітлераўцы схпілі групу падпольшчыкаў і яе кіраўніка. На допыце высвятляецца, што Ганна Сяргееўна — Вера Харужая. Патрыёты гінуць, але пачатая імі барацьба працягваецца. Пра гэта расказвае Рыгор НЯХАЙ у кнізе «Героі не адступаюць».

Ева Дом

Аляксей КУЛАКОЎСКИ

Раздзел з новай апавесці

Мал. Р. Кудрэвіч

У кабінце галоўнага інжынера — амаль уся будаўнічая брыгада, а самая прыгожая ў трэсце сакратарка асталася ў прыёмнай адна. Пад валікам машынкi — два лісткі паперы, перакладзеныя капіроўкай, аднак дзяўчына быццам бы і не збіраецца друкаваць, крыўдуе. Ніколі раней таго не было, што здарылася некалькі хвілін таму назад.

...Уся гэтая маладзёжная брыгада раптам увалілася ў прыёмную.

— Чаго вы такім гуртам? Пачакайце ў калідоры!

— Нам трэба да галоўнага!

— Ён заняты!

— Далажыце, што ў нас вельмі важная справа!

— Пачакайце там!

І толькі дзяўчына выставіла руку ў бок калідора, як у дзвярах кабінета паказаўся галоўны інжынер.

— Што тут такое? — ціха, але незадаволена спытаў ён у сакратаркі.

— Ды вось пруща!

— Не пруща, а прыйшлі да мяне. Заходзьце, таварышы! А вы, калі ласка, не ўчыняйце асаблівых кардонаў для тых, хто хоча сюды зайсці.

«Кардонаў?...» — паўтарыла сама

сабе дзяўчына, калі дзверы ў кабінет зачыніліся і больш дзесятка рабочых хлопцаў было ўжо там. — Якіх гэта кардонаў? І што гэта за слова такое?..

Узяўшыся потым падхарошваць кіпці, дзяўчына думала пра сваю добрую сяброўку — сакратарку Жамчужнага, якая не так даўно выйшла замуж, але ўжо збіраецца ў дэкрэт. От каб заняць яе месца, хоць часова! Там і аклад на дзесяць рублёў большы, і работы менш, і спакойнай будзеш заўсёды. Жамчужны чалавек мяккі, ветлівы, іншы раз, калі нікога няма, спявае ў кабінце. І голас у яго такі прыемны, мілагучны. Майка толькі сядзіць ды слухае...

У гэты час зайшла ў прыёмную загадчыца бібліятэкі.

Сакратарка ўкінула нажнічкі ў шуфлядку століка і па звычцы напусціла на сябе нейтральна-бесклапотны выгляд.

— Вам што?

— Мне б на хвілінку да галоўнага інжынера.

— Заняты! — спачатку адрэзала дзяўчына, а потым, відаць, перадумала і абіякава махнула рукой. — Заходзьце! — сказала ледзь чутна. — Усё роўна там...

Сама зноў дастала нажнічкі, паціснула вузкімі плечыкамі пад клятчастым шалікам і сумна паглядзела ў туманнае акно.

— Холад сабачы...

Загадчыца бібліятэкі ў думках падзякавала дзяўчыне за тое, што так хутка прпусціла, але, адчыніўшы дзверы, разгубілася і міжвольна падалася назад.

— Прабачце! — сказала яна, не здолеўшы схаваць сваё здзіўленне. — Я...

— Калі ласка, заходзьце! — запрасіў галоўны інжынер і прыўзняўся з месца. — Пасядзіце хвіліну, пакуль мы тут... — І паказаў на крэсла ля краю доўгага стала.

Дзяўчына села і чамусьці перш-наперш стала неўпрыкметку аглядаць тых людзей, што былі цяпер у кабінце. Ці няма сярод іх абанентаў бібліятэкі? Гэта было самае зручнае для такога моманту, бо іначай яна проста не ведала б, што ёй у гэтыя хвіліны рабіць, куды скіроўваць свае позіркi. На інжынера ёй хацелася б глядзець, нават разглядаць яго, і слухаць роўную, спакойную гутарку з маладымі будаўнікамі. Аднак жа гэта было няёмка: за сталом сядзеў Высоцкі, той новы абанент, якому яна прапаноўвала кніжкі па аўтасправе.

«Значыцца, гэта не шафёр, — дачакаўшыся сябе і ўнутры падсмейваючыся над сабою, думала дзяўчына. — І як гэта адразу было не здагадацца, яшчэ тады, калі хавалася ў яго машыне ад дажджу? Падумалася, што калі за рулём, то і шафёр, то і возіць некага. А па знешняму выгляду хіба цяпер пазнаеш! Прыходзяць у бібліятэку хлопцы з аўтакалоны, — духамі ад іх пахне».

Будаўнікі, што сядзелі тут, таксама амаль усе былі ў чыстых і добрых касцюмах. Пасадзі каторага за начальніцкі стол, і ніхто не скажа, што ён не на сваім месцы.

Высоцкі гаварыў па тэлефоне спачатку з дырэктарам завода бетонных

вырабаў, а потым з будаўнічым упраўленнем. Бадай, нічога няма больш непрыемнага, як слухаць тэлефонныя размовы чалавека, да якога прыйшоў пагаварыць. Але цяпер загадчыца бібліятэкі магла б слухаць іх нават і доўга. Не кожнага, вядома, а вось гэтага інжынера, які сядзеў за шырокім сталом, на большую палавіну закладзеным рознымі папкамі ды скруткамі ватману.

Голас Высоцкага быў спакойны і неяк асабліва пераканаўчы. Ён нікому не загадваў, не даваў суровых даручэнняў. Ён праціў, але адчувалася, што ўсе гэтыя просьбы павінны быць выкананы. Адчувалася і тое, што калі падначалены або і непадначалены забудзе пра якую-небудзь просьбу, то Высоцкі нагадае аб ёй і тады ўжо наўрад ці забудзе гэтакі абыходлівы.

— Мы спачатку хацелі напісаць вам аб усім, — загаварыў адзін з хлопцаў, відаць, брыгадзір. — А потым вось... — Ён абвёў вачыма астатніх. — Рашылі зайсці.

— І правільна зрабілі, — падтрымаў Высоцкі. — Пішуць цяпер многа і без вас. Лягчы напісаць, чым самому прыкласці, дзе трэба, рукі.

— Нам каб толькі не стаяць, — занепакоіўся ўсё той жа хлопец. — Замучылі нас гэтыя прастоі не па нашай віне. А ў канцы месяца — вінаватыя ўсё-такі мы.

— Пабываю ў вас, — паабяцаў Высоцкі. — Хутка пабываю! Можа нават сёння!

Хлопцы ўсталі. Брыгадзір цераз стол працягнуў Высоцкаму руку і следам за ўсімі пайшоў да дзвярэй. Ля парога глянуў на бібліятэкарку і пачытава кінуў галавой, а тады ўжо нацягнуў падношаную, з маленькім казырочкам кепку.

— Сын Бранаўца, — кінуўшы яму ўслед, сказаў Высоцкі. — Ведаеце?

— Трохі ведаю, — адказала дзяўчына. — А пра бацьку яго, то і больш ведаю... Ад людзей ды і сама: я ж, можна сказаць, тутэйшая.

— Адкуль?

— З суседняга раёна, але вёска наша недалёка тут.

— Я таксама мясцовы, — устаючы з-за стала, паведаміў Высоцкі. — І Бранаўца ведаю добра. Глянуў на сына, дык пазнаў адразу: вельмі падобны на бацьку...

Леанід Аляксандравіч уздыхнуў і на момант задумаўся. Потым, нібы спахапіўшыся, ступіў да доўгага стала, гасцінна паказаў рукой на прыдзінныя крэслы.

— Сядзьце, калі ласка, бліжэй, а то ў мяне тут тэлефон, можа званіць людзі будучы. Вы, пэўна, на конт бібліятэкі?

— Вядома, — сумеўшыся сказала дзяўчына і ўстала. — Толькі прабачце, я зусім не ведала, што іду да вас. Пра Істужкіна чула, што яго перавялі, а хто на яго месцы, не ведала. І зусім не чакала...

— Што гэта я тут, — падхапіў Высоцкі.

Дзяўчына зачырванелася, і вочы яе заблішчэлі гарэзліва і вінавата.

— Я думала, што вы шафёр.

— І правільна думалі, — падтрымаў Высоцкі. — Я сапраўды шафёр, праўда, трэцяга класа. Нават правы маю.

— Мне здалася, што возіце некага.

— Не, не ваю і не вазіў, а сам езджу. І скажу вам — люблю ездзіць! Калі ўсё ладзіцца ў машыне і дарога добрая, дык адпачываю за рулём.

— Тут у нас яшчэ кепскія дарогі, — сказала дзяўчына і села каля службовага стала. Ужо больш заспакоеным рухам паправіла пышныя і доўгія валасы, смялей паглядзела на субяседніка. — Дык памагайце, Леанід Аляксандравіч! — папрасіла проста і шчыра.

— Адносна лепшага памяшкання?

— Ну, перш за ўсё. Вы ж самі бачылі. Гэта цяпер... А каб зайшлі зімою! Холад, мароз — чарніла ў пляшачцы замярзала.

— І вы былі там? Кожны дзень?

— Была. А як жа. Людзі прыходзілі... Стаяць, бывала, каля перагародкі, стукаюць нагамі ад холаду, а ўсё роўна просяць кніжак.

— Там і вясною холадна, — спагадліва сказаў Высоцкі. — Не магу нават уявіць, як вы трывалі зімой.

Ён зноў хвіліну памаўчаў, потым падсунуў да сябе газету і апусціў вочы на ніжнюю калонку. Відно было, што раней чытаў тут нешта, ды не дачытаў да канца, — хтосьці перашкодзіў.

— Гэта вы пісалі? — спытаў у дзяўчыны, узяўшы на яе добрыя шэрыя вочы.

Яна глянула на стол, заўважыла мясцовую шматтыражку і кінула галавой.

— Прабачце, псеўданімам падпісаліся, ці гэта ваша прозвішча?

— Маё гэтакае! — засмяяўшыся, сказала дзяўчына. — Неважнецкае ў мяне прозвішча, але я нідзе яго не хаваю. Пішу дык падпісваюся, выступаю дзе, дык усім гавару, хто я такая.

— Ева Дым, — разборліва і з ласкавасцю ў голасе прачытаў Высоцкі. — Чым жа кепскае прозвішча? Ды хіба гэта важна? А па бацьку як вас? Скажыце ўжо ўсё.

— Кузьмой яго звалі, — ахвотна паведаміла дзяўчына. — Але я — проста Ева. Так мяне ўсе завуць.

— Папала тут нам, — яшчэ раз глянуўшы на невялікую падвёрстку ў паласе, прамовіў Высоцкі. — І правільна, зусім правільна!

— Вам самім не папала, — неяк захваляўшыся, прамовіла дзяўчына. — Я мела на ўвазе Істужкіна... Вы, мабыць, ведаеце, што гэта за чалавек?.. Для яго існавала толькі тое, што на карысць самому.

Высоцкі слухаў гэтыя шчырыя апраўданні і ўжо больш па памяці перачытваў некаторыя абзацы з артыкульчыка. Яны былі вельмі непасрэдыя і прамыя, часам рэзкія, але цвёрдыя па логіцы. Словы і выразы падбраны трапна: хто прачытае, то наўрад ці хутка забудзе. Непрыкметна глянуў на яе руку: той раз, у бібліятэцы, яна дрыжэла ад холаду. Уявілася, як гэтай рукой там, недзе ў бібліятэцы, у перапынках паміж выдачамі кніг, пісалася сённяшняя записка. Почыркі круглы і выразны. Такім почыркам выведзены той надпіс, што вісіць на дзвярах бібліятэкі.

На записку, вядома, ускладаліся надзеі, а вось ці прачыталі яе тыя, каму яна адрасавана?

— Што ж, будзем старацца... — паабяцаў Высоцкі. І адразу заўважыў,

што Ева апусціла вочы. Адчуў, як яна падумала ў гэты момант пра яго, і паправіўся. — Я разумею, што вы ўжо, мабыць, чулі такія словы ад іншых, але я сапраўды хачу памагчы. Тут і вам асабіста і агульнай справе. Праўда, не ўсё ад мяне...

— От гэтага не гаварыце! — перабіла яго дзяўчына. — Сапраўды надакучыла! Да таго ўжо моднымі сталі гэтыя словы, што слухаць прыкра. Асабліва ад вас. Скажыце проста: можаце што зрабіць ці нічога не можаце?

— Добра, — лагодна ўсміхнуўшыся, прамовіў Леанід Аляксандравіч. — Скажу проста, што зраблю, але не адразу.

— Ну і гэта ўжо больш канкрэтна. Дзякую! Хоць там у мяне і вельмі цесна, нязручна, аднак летнія месяцы сяк-так пражывем. Я вельмі баюся аставацца там на восень ды яшчэ на адну зіму. Ужо сілы мае не хопіць.

— Не. Да восені пераселім, — пацвердзіў Высоцкі. — Думаю, што і раней.

Ева адхіліла вузкі рукаўчык жакеткі і глянула на гадзіннік.

— Што, у вас абед? — спытаў Леанід Аляксандравіч, і зноў перад яго вачамі мільганула шылдачка на бібліятэчных дзвярах.

— Наогул-то перапынак, — адказала Ева, — але наўрад ці я паспею ўжо збегаць дадому.

— А як жа?.. Хіба... А дзе вы абедаете? Прашу прабачэння.

— Нідзе.—Ева раптам пачырванела і, засмяўшыся, вінавата глянула на Высоцкага.—А то, бывае, на хаду з'ем што-небудзь, а бывае, што забігаюся, дык і забуду пра абед. Да самага вечара не хочацца есці.

— Маладая вы, трывалая,—тут ужо, як старэйшы па ўзросту, пачаў гаварыць Высоцкі.—Арганізм усё пераносіць, аднак жа так рабіць нельга. Не злоўжывайце сваім здароўем.

— Ды я не такая і здаровая,—нібы даўняму знаёмаму, прызналася Ева.—Нядаўна ляжала дзён некалькі. Паехалі ў калгас выступаць, а дождж як лінуў... На мне толькі гэтая жакетка была.

— Вось бачыце!—Высоцкі дакорліва паківаў галавой.—Значыць, трэба нам хоць трохі, але і аб сабе думаць. Гэта таксама ўваходзіць у наш грамадскі абавязак. Дарэчы, а з чым вы там выступалі? З дакладам, з лекцыяй?

— Ды не, што вы? З самадзейнасцю.

— О, гэта цікава! А ёсць ужо ў нас што-небудзь?

— Ёсць. Пры клубе.

— Вы, мабыць, спяваеце?

— Усяк бывае. Трохі спяваю, трохі танцую, а больш—чытаю. Вельмі люблю чытаць што-небудзь смешнае: байкі, частушкі.

— Вороне гдзе-то бог паслаў...—расцяжна, пад тон некаторым цяперашнім паэтам, прадэкламаваў Высоцкі і засмяўся.—Сто гадоў жыве гэтая варона, а новых такіх баек я нешта і не чуў.

— Чаму, ёсць у нас не толькі Крылоў,—удакладніла Ева.—Крапіву чытаем, Міхалкова. А частушкі ў нас свае.—Дзяўчына зноў глянула на гадзіннічак.—Ой, загаварылася я ў вас... Пабягу!

— Дык куды вы, дадому?

— Ну, калі вы гэтак напалохалі мяне, то прыйдзеца збегачь паабдаць.

— Я падвяжу, якраз еду ў той бок.

— Дык на дварэ ж не лівень, як у той раз,—жартаўліва сказала дзяўчына і ўстала, каб ісці.

Высоцкі таксама ўстаў.

— Паедзем разам.

Машина стаяла з тылавога боку таго часовага барака, у якім размяшчаліся будаўнічы трэст. Тут ужо былі пасаджаны дрэўцы. Не толькі пасаджаны, а і абгароджаны нізкім парканчыкам. А парканчык гэты пафарбаваны пад колер той зелені, якая неўзабаве павінна тут зашумець. А пакуль што малавата тут зелені. Увесь палетак заняты будаўнічымі матэрыяламі, фундаментамі і карпусамі. Тут пачне што-небудзь расці толькі ўжо ў наступную вясну.

Каля парканчыка—праездная дарога, яшчэ не асфальтаваная. Тут заўсёды і пакідае Высоцкі сваю машину пад нагляд трэстаўскага вартаўніка.

Усюды ўжо добра падсохла, дзён тры не было дажджу. Высоцкі адкрыў прыднюю дзверцу і знакам рукі запрасіў Еву садзіцца. Яна села адразу, неяк вольна і спрытна, нібы ездзіла ў гэтай машыне кожны дзень.

— Не ведаю, ці прызнавацца вам у адной маёй бядзе,—загаварыла проста і даверліва.—Вельмі люблю

ездзіць на машыне. Нейк усё хутка змяняецца перад вачамі і бяжыць-бяжыць табе насустрач. Некаторыя абмарочваюцца едучы, а я наадварот,—адчуваю нейкую палёжку, паездка ў самую вялікую дарогу для мяне—адпачынак.

— Тут мы з вамі—пара,—з усмешкай сказаў Леанід Аляксандравіч.—От каб вы яшчэ за рулём пасядзелі!

— Гэтага пакуль што не ўяўляю,—прызналася Ева.—Нічога не разумею пакуль што ў гэтых самых старцёрах ды тармазах. А галоўнае—наўрад ці здолею глядзець увесь час толькі перад сабою: мне хочацца бачыць усё—навакол...

— Шкада, што ў вас часу так мала,—сказаў Высоцкі.—А то прыехалі б нават сёння туды, пад наш хлебазавод. І да самай рэчкі лесам. Па нашаму генпраекту—гэта, як вы ведаеце, парк культуры і адпачынку. І будзе тут парк, вялікі, прыгожы. Аднак гэта для тых людзей, што прыехалі сюды і яшчэ прыедуць, для тых дзяцей, што ўжо нарадзіліся тут і яшчэ народзяцца. Для мяне ж гэта—памяць маленства, месца лепшых забаў кананасаў.

— А хіба што-небудзь можна пазнаць з тых часоў?

— Можна,—з захапленнем прамовіў Высоцкі.—Уявіце—сапраўды можна! Лес, вядома, не той цяпер: у вайну яго месцамі спалілі, месцамі высеклі,—вырас новы. Але астатнія некаторыя лужкі, некаторыя горкі з густым ядлоўцам, сям-там—свежыя крыніцы. Іх я пазнаю. Канешне, патрэбна некая фантазія, каб уявіць, як тут было каля трыццаці гадоў таму назад. Але такая фантазія лёгка прыходзіць.

— Як-небудзь другім разам прыедем, калі ў вас і ў мяне выпадзе хвіліна.—Ева збоку, нібы неўпрыкметку, паглядзела на Высоцкага.—Цікава ўсё ж такі пабачыць, дзе гэта вы некалі пасвілі коней?

— А ведаеце што?—неяк вельмі шчыра ажывіўся Высоцкі.—Давайце надта і не адкладваць! А то вясна хутка праявіцца, і не заўважыш. У мяне ўжо некалькі год так: восень трохі памятаю, а вясну не. У вас калі наступны выхадны?

Ева хвілінку падумала і сказала: — Па правілу ў аўторак, але я ўсё роўна хаджу на работу.

— А вы не ідзіце хоць адзін раз,—параіў Высоцкі.—У мяне больш складана з выхаднымі, і то стараюся хоць трохі вырываць іх. Аўторак... Аўторак...—задумліва паўтарыў ён.—Далекавата трохі... Што ў нас сёння? Серада? Ці няма там якога пасяджэння? Ладна! У другой палове дня які час вам больш спадручны?

— Гадзіны ў чатыры,—сказала Ева і раптам густа пачырванела.—Не ведаю,—дадала ціха і разгублена.—Можна абаненты затрымаюць мяне. А можа?..

— Што?—ласкава спытаў Высоцкі.

— Мы яшчэ ўсё-такі мала знаёмыя.

— А мне здаецца, што я вас ведаю даўно. Сапраўды, бачыў у мінулым годзе.

— Дзе?

— От і пагаворым аб усім. Пад'еду я вось сюды.—Ён паказаў на крайнія хаты Галубоўкі.

У СЯГО шэсць гадоў мінула з таго часу, калі на ўсю краіну разнеслася слава аб Турсуной Ахунавай, механіку-вадзіцелю бавоўнаўборачнага камбайна з Узбекістана. Яе прыклад перанялі дзесяткі, сотні дзяўчат і жанчын бавоўнасеючых рэспублік краіны.

У Кіргізіі першай паслядоўнай Турсуной стала Саадат Нагоева, брыгадзір комплекснай палыводчай брыгады з калгаса імя Рахманджана Ленінскага раёна Ошскай вобласці, дэпутат Вярхоўнага Савета Кіргізкай ССР. Гэта яна адна з першых сярод жанчын-кіргізак села за штурвал бавоўнаўборачнай машыны. У дасканаласці авалодаўшы тэхніку, Саадат з году ў год дабіваецца высокіх вытворчых паказчыкаў. Пры дапамозе комплекснай механізацыі яе брыгада вырошчвае высокія ўраджаі «белага золата». Цэнтрер бавоўны каштуе гаспадарцы не больш 12 рублёў—у паўтара раза дзешавей, чым некалькі гадоў назад. Сама Саадат за мінулы сезон сабрала машынай 175 тон бавоўны.

* * *

Цяжка, вельмі цяжка вырашціць бавоўну. Пачынаючы з вясны, бавоўнавод усё лета, не зважаючы ні на дождж, ні на спякоту, нястомна працуе на полі. А ўборка! Ад раніцы да вечара, не разгінаючы спіны, зборшчыца зверху данізу колькі разоў аглядае кожны куст. І так з верасня да снежня, а іншы раз і да студзеня...

Саадат вельмі рана асірацела, расла ў сваякоў. Яшчэ школьніцай пачала яна збіраць бавоўну. Аднавяскоўцы і цяпер яшчэ памятаюць маленькую, худзенькую дзяўчынку з чорнымі коскамі, якая па спрытнасці не ўступала старэйшым.

— Саадат будзе добрая зборшчыца, вось пабачыце,—гаварылі пра яе.

Калгаснікі не памыліліся. Працавітая і не па гадах сур'ёзная, Саадат неўзабаве выйшла ў перадавыя. Семнаццацігадовую дзяўчыну праўленне калгаса паслала за добрую работу ў Маскву, на Усесаюзную сельскагаспадарчую выстаўку. І там Саадат упершыню заду-

СААДАТ

малася над авалоданнем тэхні-
кай. Але пакуль што нікому не
выказвала сваіх думак — мала-
дая зусім, баялася, што пасмя-
юцца з яе старэйшыя. Як і ра-
ней, з вялікай любоўю вырошч-
вала і збірала «белае золата».
Уважліва прыслухоўвалася да
кожнага слова спрактыкаваных
баваўнаводаў, аграномаў.

У цяжкія гады Вялікай Айчын-
най вайны, калі мужчыны пай-
шлі на фронт, Саадат надум-
алася стаць трактарысткай.
Далоў старыя забавоны! Не
будзе яна слухаць пустых
размовы! І Саадат паспяхова
закончыла курсы трактарыстаў,
а ранняй вясною 1942 года па-
вела трактар па палях роднага
калгаса.

Гады вайны і для Саадат бы-
лі гадамі вялікіх выпрабаван-
няў. Па цэлых сутках не пакі-
дала трактара. Цяжка было,
асабліва ўвосень і ўзімку. На
марозе матор не заводзіўся,
трэба штосілы круціць завад-
ную ручку. Не раз, можа, і
слязу пусціла ад крыўды. Але
не пакінула свой пост. Праца-
вала на трактары аж да 1948
года. Тады адбылася самая
важная падзея ў жыцці Саа-
дат — яна ўступіла ў рады Ка-
муністычнай партыі.

Праўленне калгаса і партый-
ная арганізацыя накіроўваюць
Саадат Нагоеву на малочната-
варную ферму. Хацела адмо-
віцца: вельмі ўжо любіла яна
сваю работу. Але трэба было
выправіць справы на ферме. Ёй
сказалі: гэта твой абавязак,
людзі вераць у цябе.

І Саадат апраўдала давер'е.
За нейкія тры гады вывела
ферму ў перадавыя.

А калі па ўсёй краіне раз-
неслася вестка аб пачыне ўз-
бекскіх баваўнаводаў-механі-
затараў Валянціна Цюпка і Ме-
лікузы Амурзакава, якія рашы-
лі ўкараніць комплексную ме-
ханізацыю ў апрацоўку бавоў-
навых плантацый, Саадат зноў
вярнулася ў баваўнаводства.
Укамплектавала брыгаду. Па-
чалася ўзмоцненая падрыхтоў-
ка да вясны: вывезлі на поле
ўгнаенні, разраўнялі арыкі,
ачысцілі поле ад камення, яшчэ
і яшчэ раз правярылі гатоў-
насць трактараў і прычэпнага
інвентару.

З надыходам цёплых дзён
сталі сеяць. Саадат сама се-
ла за руль трактара. Роўны-
мі ніткамі працягнуліся радкі,
у вільготную і добра ўгноеную
зямку лягло насенне. Амаль

палавіну ўчастка — 32 гекта-
ры — засеялі квадратным спо-
сабам.

Усё лета працавала Саадат
на полі. Трактарныя культыва-
цыі і падкормкі рабілі ў най-
лепшыя агратэхнічныя тэрміны.
Яна ведала, што ў ранейшыя
гады ўраджай бавоўны ў кал-
гасе быў нізкі, бо і культыва-
валі, і падкормлівалі планта-
цыі не ў час, са спазненнем. І
апрацоўвалі глебу пераважна
ўручную. Саадат рашыла не
паўтараць такіх памылак. Гэ-
тага ж патрабавала і ад членаў
брыгады. Старанная праца не
прапала дарэмна, у той год
ураджай «белага золата» ў
брыгадзе Саадат атрыман вы-
датны: па 40 цэнтнераў з гек-
тара. Гэта была вялікая пера-
мога. Усе пераканаліся, што
поспех справы вырашыць ме-
ханізацыя.

На наступны год дзякуючы
комплекснай механізацыі бры-
гада вырасціла па 41 цэнтне-
ру бавоўны з гектара. Але Са-
адат усё думала: як палегчыць
збор бавоўны? Даўно яна ве-
дала, што ёсць машыны, якія
збіраюць бавоўну, але ў раёне
іх яшчэ не было.

Пачуўшы пра подзвіг Турсу-
ной Ахунавай, Саадат загарэ-
лася жаданнем стаць механі-
кам-вадзіцелем. Пайшла ў
праўленне, дабілася, каб далі
заяўку ў рэспубліканскі цэнтр.
Першая бавоўнаўборачная ма-
шына прыбыла за паўтара ме-
сяца да пачатку збору бавоўны.
Каб навучыцца яе вадзіць, трэ-
ба закончыць спецыяльныя
курсы. А хіба можа брыгадзір
паехаць? Адшукаўшы адпавед-
ную літаратуру, Саадат сама-
стойна пачала вывучаць ма-
шыну.

Надышоў доўгачаканы вера-
сень. Поле густа застракацела
раскрытымі белымі каробачка-
мі. Саадат з вялікім хваляван-
нем вывела машыну на поле і
прымусіла яе працаваць.
Удзень, а часам і ўначы, па
чарзе з мужам Асанам, Саадат
збірала каробачкі. Калі выгру-
зілі з бункера апошнюю тону,
то колькасць сабранай бавоўны
вырасла да 178 тон. Саадат
абагнала ўсіх вадзіцеляў-муж-
чын!

З таго часу брыгада Саадат
Нагоевай пры дапамозе комп-
лекснай механізацыі штогод
вырошчвае высокія ўраджай
«белага золата». Усю бавоўну
ўбіраюць машынамі.

Брыгадзір баваўнаводаў калгаса імя
Рахманджана Саадат Нагоева.
Фота В. Лазарава.

Цяпер калгас імя Рахман-
джана мае пятнаццаць бавоўна-
ўборачных машын, 80 працэн-
таў бавоўны збірае машынамі.
На пяці машынах працуюць
жанчыны: Саадат угаварыла
Актаман Рахманджанаву, Бу-
рулкан Пірматаву, Багда Мыр-
заліеву і Ірсалат Ісмаілаву. Ця-
пер гэтыя маладыя жанчыны
таксама сталі выдатнымі вадзі-
целямі «блакітных караблёў».

Пераймаючы прыклад ста-
рэйшых сясцёр, яшчэ пяць
дзяўчат у калгасе, скончыўшы
школу, вучацца на курсах ме-
ханікаў-вадзіцеляў. Гэтай во-
сенню і яны павядуць свае ма-
шыны па бавоўнавых палях.

На прыкладзе Саадат убачы-
лі, што кожная кіргізская жан-
чына, калі толькі захоча, можа
авалодаць «мужчынскай пра-
фесіяй» і здолее працаваць на-
ват значна лепш за многіх муж-
чын. І ў народзе спыніліся
плёткі пра «жанчыну ў шта-
нах». Усе паверылі ў сілу ма-
шыны, таму бацькі не пера-
шкаджаюць дочкам авалод-
ваць тэхнікай.

У рэспубліцы цяпер звыш
трохсот жанчын і дзяўчат упэў-
нена вадзяць бавоўнаўборач-
ныя машыны.

Нядаўна мы сустрэлі Саадат
у тэатры оперы і балета сталі-
цы рэспублікі, дзе адбывалася
нарада перадавікоў сельскай
гаспадаркі. Здаецца, усё ў яе
звычайнае — твар, адзенне.
Звычайная простая жанчына —
росту крыху вышэй сярэдняга,
хударлявая, вельмі жвавая.
Смуглявы твар, чорныя вочы,
чорныя валасы. І толькі пры-
гледзеўшыся і разгаварыўшы-
ся, адчуваеш у ёй штосьці асаб-
лівае. Вочы як быццам іскра-
ца ў шчаслівай усмешцы і вы-
праменьваюць нейкае ўнутра-
нае святло. А на лацкане жа-
кета ззяе ордэн Леніна.

Мы спыталі пра яе планы на
сёлетні год.

— Па брыгадзе думам вы-
расціць па 32 цэнтнеры бавоў-
ны з гектара і ўсю бавоўну
ўбярэм машынамі. Сама я ду-
маю сабраць 180 тон, — кажа
Саадат.

У Саадат словы са справай
ніколі не разыходзяцца. Яна
стрымае сваё абяцанне.

Ф. БАЙГЕЛЬДЗІЕВА

Ошская вобласць,
Кіргізская ССР.

НЕ АДЗІН — ЧАЛАВЕК

Аўтобус, якім павінна была дабрацца я да месца, мільгануўся ў мяне з-пад самага носа...

Наперадзе ляжала пятнаццаць кіламетраў яшчэ гразкай пасля зімы, ушчэнт разбітай дарогі.

Я ішла той самотнай дарогай адна (ехала я на пахаванне), без спадарожнікаў, а потым ужо і без надзеі, што знойдзецца добры чалавек і хоць трохі падвясце мяне. І чым далей ішла, тым больш агортвала мяне гэта пачуццё — адзіноты і закінутасці, нібыта ў гэты журботны дзень ад мяне адступіўся ўвесь свет...

У той дарозе хапіла ў мяне часу на развагі і роздум. Я ўспамінала перш за ўсё ўласную чэрствасць і вельмі часта абьякаваць да людзей, да іх адзіноты тады, калі чалавеку гэтак патрэбна быць шчырага спагады і падтрымка другога чалавека. Успамінала і (цяпер ужо!) дакарала сябе, што з-за няўпраўкі, то з-за нейкіх дробязных спраў, а то часам і проста па душэўнай ляноце і сама ўсё ніяк не магла выбраць часу, каб адведаць тую, якой сёння было ўжо ўсё роўна, адолею я гэту дарогу ці не, прыйду я да яе ці не прыйду... А ёй гэта патрэбна было пры жыцці. І я ж гэта ведала.

...Успаміны нядаўняга ўласнага, адчутага і перажытага асабіста, міжвольна выплылі ў памяці, як толькі я ўзялася за пяро, каб раскажаць пра два пісьмы, што прыйшлі ў рэдакцыю.

Чалавек адзін — гэта зусім не абавязкова жыць на бязлюдным востраве. Ёсць бацька, ёсць маці, ёсць браты... А ты, самая малодшая ў сям'і, яшчэ ў дзяцінстве пакрыўджаная жорсткай хваробай, ты на свеце зусім адна. Як у клетцы... Навукі бацькі даць не пастараліся. Навучылася ў суседкі збольшага шыць — і досыць. Шый... І яна шые кофты і спадніцы старым жанкам.

...А за сценамі хаты, за частаколам хутара, віруе зусім іншае жыццё. Вечарамі ў калгасным клубе збіраецца моладзь — глядзяць фільмы, бяруць у бібліятэцы кніжкі чытаць. Хлопцы дзяўчатам прызначаюць спатканні... А то з песнямі і смехам прымчыць калгасная машына на раённую нараду перадавікоў. Там спачатку ім будуць даваць узнагароды, а потым дзяўчаты і хлопцы будуць паказваць раёну сваю самадзейнасць — спяваць, танцаваць — і ў чужыя калгасы яшчэ паедуць.

І яна доўга стаіць і глядзіць услед той вясёлай машыны... Яе бацькі таксама калгаснікі. Але бацькі старыя і, апроча «сотак», і сена карове, і вепрука, што стогне ў засадзе, іх болей нішто не цікавіць.

— Дачка? Што ж дачка — так пан-бог захацеў... Сыны ж па яго літасцівай волі вунь якія, як дубы, усе трое.

...Пісьмо сваё Маня пісала доўга і пакутліва. Доўга не магла адважыцца, саромелася, што напіша з памылкамі (скончыла ўсяго 6 класаў), што не здо-

лее складна ўсё раскажаць. А потым усё ж адважылася!

«Я не камсамолка. Але мне так хочацца быць разам з маімі аднагодкамі, разам з людзьмі быць, а не сядзець дома заўсёды адной і адной... Па радыё раскажваюць і ў газетах пішуць, што і такім, як я, людзям знаходзіцца работа і нейкае месца».

Пісьмо не так ужо здалёку. Яно з Маладзечанскага раёна, з калгаса, дзе ёсць камсамольская арганізацыя, ёсць калгасныя перадавікі...

...Падтрымка знайшлася. Другі сакратар Маладзечанскага райкома камсамола Зоя Давыдоўская пасля звання з рэдакцыі адразу ж па разводдзю, па бездарожжы пайшла на хутар да Мані... І сёння ўжо мы можам парадаваць чытачоў: Маладзечанскі райком камсамола ўладкаваў Маню на вучэнне. Пройдзе нейкі час — і Маня атрымае прафесію, знойдзе сваё месца ў жыцці.

А вось яшчэ адно пісьмо...

«Дарагая рэдакцыя! Хутка наступіць свята. Усе будуць гуляць і весяліцца, адна я буду сядзець дома і плакаць ад крыўды. Так у мяне ўсе святы праходзяць — у адзіноце... Мне цяпер нават цяжка ўспомніць, як добра і весела жылося мне ў дзіцячым доме, як там чакала я святаў!.. А цяпер яны для мяне горш, чым звычайныя дні...»

Надзя Чарнёнак жыве не на хутары. Яна жыве ў Нова-Беліцы і працуе на гомельскай швейнай фабрыцы «Камінтэрн».

Некалі, маленькую, яшчэ ў калысцы, маці пакінула Надзю на догляд старэйшых дзяцей. А старэйшыя — таксама яшчэ някемлівыя — падпалілі сеннічок у калысцы...

Дзіцячы дом пасля смерці бацькоў прыняў Надзю, як сваю, як родную, як роўную. А некалькі соцень названых братоў і сябр, што гадаваліся ў гэтым добрым доме пад дэвізам «Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго», акружалі яе заўсёды тым непрыкметным клопатам, які нічым не вылучаў яе сярод астатніх, не выклікаў да яе шкадавання. Яна была такая, як усе.

Яна насіла артапедычны абутак, аднак гэта не перашкаджала ёй на вечарах танцаў кружыцца з сябрамі-хлопчыкамі ў вальсе... Яна мела прыгожы голас, і са сцэны яе заўсёды праводзілі гарачыя воплескі сяброў.

Такая прыйшла яна і на швейную фабрыку № 2. І адразу як быццам трапіла ў нейкі зусім іншы, зусім не падобны да таго, у якім жыла яна дагэтуль, свет. Яе напарніцы з адкрытым шкадаваннем пазіралі на яе нязграбныя чаравікі і... саромеліся хадзіць з ёю разам у кіно. Кіраўнікі самадзейнасці, якія на фабрыцы мяняліся вельмі часта, таксама «саромеючыся» Надзіных ног, стараліся «схаваць» Надзю за беспклапотныя спіны яе сябровак. Даручыць ёй сольнае выкананне не выпадала тым больш: зноў жа «перашкодай» былі яе... чаравікі.

І дзіўна, што ніводнаму чалавеку на

фабрыцы ні разу не прыйшла ў галаву думка, што гэтыя цяжкія нязграбныя чаравікі, па сутнасці, былі меркай маральнай вартасці іх калектыву.

Пакутуючы ад крыўды і змагаючыся, як магла, з пакутай, з-за тых «сяброўскіх» спінаў, з-за той сцяны абьякавасці і раўнадушша непрыкметна Надзя падавалася ўсё далей і далей у цень свае адзіноты.

...Я прыехала ў Нова-Беліцу ў нядзелю.

Маленькая пабеленая хатка пад нумарам 20 з вуліцы здалася мне вясёлай і прыветлівай. Я адчыніла брамку і зайшла ў двор. Не гаўкнуў сабака, не натапырыў крыла задзірлівы певень, не размахвала самаздаволеная на вясновым ветры памытая бялізна. Двор быў пусты...

У хаце яшчэ не ўставаў. З двух ложкаў, укрывшыся да падбародка ватовымі коўдрамі, пазіралі на мяне дзве дзяўчыны — прыкладна аднагодкі.

— Я з Мінска... Да Надзі.

Праз пятнаццаць хвілін і дзяўчаты і хатка былі прыбраныя. Я паўтарыла зноў, што вось прыехала па пісьму Надзі. Прыехала пазнаёміцца з ёю, паглядзець, як яна жыве, даведацца, ці быў у яе хто з фабрыкі (рэдакцыі на наша пісьмо швейная фабрыка № 2 не адгукнулася ні словам).

Ваза «Нацюрморт». Такія цудоўныя рэчы робяць дзяўчаты-чараўніцы на Мінскім фарфора-фаянсавым заводзе... Адна з дзяўчат — фармаўшчыца Ірына Панова.

Фота Д. Прэса.

— Былі... — неяк неахвотна адазвала-ся Надзя. — І дапамогу далі. 15 рублёў. Я прасіла, каб яны мне няўклюду-печ пераклалі, на фабрыцы ёсць печнікі... Надзя скончыла 8 класаў. Яна мае работу і спецыяльнасць. І ўсё роўна, яна як быццам не жыве...

— Ат, няма ніякай цікавасці ні да чаго. Пацяплее, буду перакладаць печ. З ёю, удзвюх, — кінула яна на сваю суседку. — У яе няма кватэры, дык я ўзяла — удзвюх нам веселей...

Я спытала ў Надзі, ці чытае яна і што яе цікавіць у кнігах.

— Не, чытаю мала. Не хочацца. Не захапляюць мяне кніжкі. У кніжках усё добра, усе ўважлівыя, усе такія чулыя...

Ну, а каб ёй, Надзі, пайсці вучыцца далей?

— Ну, я ўжо старая... Ды і не хіліць мяне ў навуку. Якая карысць, калі і вывучыся далей. Усё роўна адна.

Усё роўна адна... Вось што самае страшнае для чалавека. Адзінота.

...Падкінуць 15 рублёў ад прафкома — гэта яшчэ так далёка ад сапраўднай дапамогі, ад звычайнай чалавечай увагі...

Той жа клапатлівы прафком, каб узяў ды замест 15 рублёў прыслаў у тую ж прамерзлую хатку двух дзядзькоў-печнікоў... Каб тыя двое дзядзькоў за дзень і следу не пакінулі ад той няўклюды-печы, каб, перакідаючыся скупымі мужчынскімі жартамі (без іх няма сапраўдных майстроў!), яшчэ за адзін дзень склалі ў гэтай маленькай хатцы ладную групку з плітой і ляжанкай... Каб загула яна, каб запела, радуючы і гаспадыню і саміх майстроў!

— А цяпер, дзяўчына, пабялі гэту лямпу ды чакай жаніхоў.

І не трэба было б і тых 15 рублёў. Бо не ў іх справа...

Назаўтра ў парткоме «Камінтэрна» абяцалі мне, што не пакіне больш такі дружны, такі спаяны калектыў, як швейнікі «Камінтэрна», Надзю Чарнёнак адну.

— У нас тут ішла рэарганізацыя, дык, ведаеце, усе былі заняты...

— Сабою?... — падказала я.

Сакратар парткома, яна ж і начальнік аддзела кадрў, згодна кінула галавой:

— Было і гэта... Але ад імя ўсіх нашых камінтэрнавак абяцаю вам...

Я паверыла ёй. Калектыў, які носіць такую назву — «Камінтэрн», не мае права пакінуць чалавека аднаго. І думаю, не пакіне!..

І яшчэ я вярнуся да таго, з чаго пачынала гэту гаворку. На той разбітай дарозе я не засталася ўсё ж адна, саманасам са сваімі невясёлымі думкамі.

Дагнаў і падабраў мяне слаўны тудыяга — мінскі самазвал. Двое хлопцоў — вадзіцель і яго таварыш — ахвотна паціснуліся ў кабінэ і прымасцілі мяне — трэцяй... А калі мы добра заселі ў багнэ, ведаючы ўжо, куды я адбіраюся, «здалі» мяне тыя хлопцы дзядзьку на воз, запрэжаны не бог ведае якім рысаком.

— Падвядзі, браце, жанчыну. Нельга пакінуць яе тут адну...

І дзядзька той — хоць і паганая была дарога — словам нават не адмовіўся.

— Няхай сядзе, калі такая прычына... Дзякуй вам, людзі!

Чалавек, калі ён жыве сярод людзей, — я ў гэта цвёрда веру — ніколі не адзін.

Не адзін — чалавек!

Е. ВАСІЛЬЕВА

Мы гуляем, мы гуляем...
Фота Т. Ананьінай.

ВЕСТКИ З ЖАНСАВЕТАУ

СЯБРЫ ДЗЯЦЕЙ

Шмат абавязкаў, шмат спраў у савецкай жанчыны. Як працаваць, каб твая брыгада выйшла ў лін перадавых, як выхаваць дзяцей дастойнымі грамадзянамі Радзімы, што зрабіць, каб у кватэры было ўтульна і прыгожа? Колькі падобных пытанняў паўстае штодзённа перад ёю!

І як добра, калі адказаць на многія з іх памагае жаночы савет.

На прадпрыемствах і ва ўстановах Ленінскага раёна горада Магілёва працуюць пятнаццаць жаночых саветаў. Іх узначальваюць урач абласной бальніцы Ларыса Янаўлеўна Забаронак, урач інфекцыйнай бальніцы Ганна Міхайлаўна Ткачова, інжынер завода «Строммашына» Таццяна Паўлаўна Марозава, тэхнік завода «Электрарухавік» Соф'я Яфімаўна Любініна, ударніца камуністычнай працы фабрыкі мастацкіх вырабаў Надзея Сяргееўна Кацер, работніца трыкажнай фабрыкі Яніна Усцінаўна Яшуніна, загадчыца магазіна «Спутнік» гархарчгандлю Марыя Яфімаўна Шведава — шчырыя, самаадданыя працаўніцы, якія даўно заслужылі агульную пашану і павагу.

Мне хочацца расказаць пра жаночы савет Магілёўскага чыгуначнага вузла. Яго старшынёй шмат гадоў запар выбіраюць члена Камуністычнай партыі пенсіонерку Наталлю Іванаўну Бартошкіну. Асаблівымі клопатамі акружыў жансавет дзяцей. Па яго ініцыятыве вось ужо некалькі гадоў пры стадыёне «Лакаматыву» працуюць дзіцячы спартыўны клуб, дзе займаецца больш 130 дзяўчынак і хлопчыкаў. Часта бываюць на прадпрыемствах горада, наладжваюць экскурсіі ў калгасы і саўгасы, паходы па гістарычных месцах Айчыннай вайны 1812 года і Вялікай Айчыннай вайны супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Нядаўна школьнікі пабывалі на экскурсіі ў паравозным дэпо, хадзілі ў госці да ўдарнікаў камуністычнай працы заводаў «Строммашына» і «Электрарухавік». Мінулым летам адзінаццаць дзяцей ездзілі на экскурсію ў Ленінград, дзевятнаццаць — у Кіеў, а 63 піянеры і школьнікі, па запрашэнню былога камісара партызанскага атрада Канстанціна Заслонава — Алены Захараўны Кардоўскай, наведалі музей Заслонава ў Оршы.

Жаночы савет арганізаваў работу мастацкай самадзейнасці і тэхнічных гуртоў, якія аб'ядноўваюць больш ста дзяцей. Працуюць фотагурток, духавы аркестр, некалькі школьнікаў авалодваюць спецыяльнасцю кінамеханіка. Гурткамі кіруюць на грамадскіх асновах военнаслужачы Карасёў, кіраўнік духавога аркестра паравознага дэпо Музыкантаў,

кінамеханік Стыбло, член жаночага савета Ніна Васільеўна Фёдарова і іншыя.

Але жаночы савет не абмяжоўвае сваю работу толькі клопатамі аб дзецях. Арганізаван лекторый выхаднога дня, там чытаюць лекцыі і даклады ўдарнікі камуністычнай працы, заслужаныя ўрачы і настаўнікі, удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, партызаны. На чыгуначным вузле праведзена сустрэча з былой партызанкай, цяпер загадчыцай навучальнай часткі сярэдняй школы № 11 Магілёва Марыяй Іванаўнай Базылёвай, урачом чыгуначнай бальніцы Вясёлінай, удзельніцай Сусветнага кангрэсу жанчын у Маскве — сакратаром абкома партыі Нінай Ляонаўнай Сняжковай, былым камандзірам партызанскага злучэння Пятром Кузьмічом Паўлавым, старымі камуністамі Васілём Антонавічам Вераб'ёвым і Фаінай Рыгораўнай Мазуравай.

Жанчыны праслухалі шмат цікавых лекцый і гутарак на педагагічныя тэмы: «Аб гонары савецкай сям'і», «Аб выхаванні дзяцей у сям'і і школе», «Вялікая спадчына Макаренкі», «Хімія ў быце», «Рэлігія і яе шкода».

Летась жанчыны чыгуначнага вузла пабывалі на экскурсіі ў Кіеве і Ленінградзе. Яны не толькі захапіліся прыгожасцю гэтых гарадоў, але і пазнаёміліся з работай жаночых саветаў чыгуначнага вузла станцыі Кіеў і горада Ленінграда. Шмат цікавага, карыснага далі ім гэтыя паездкі.

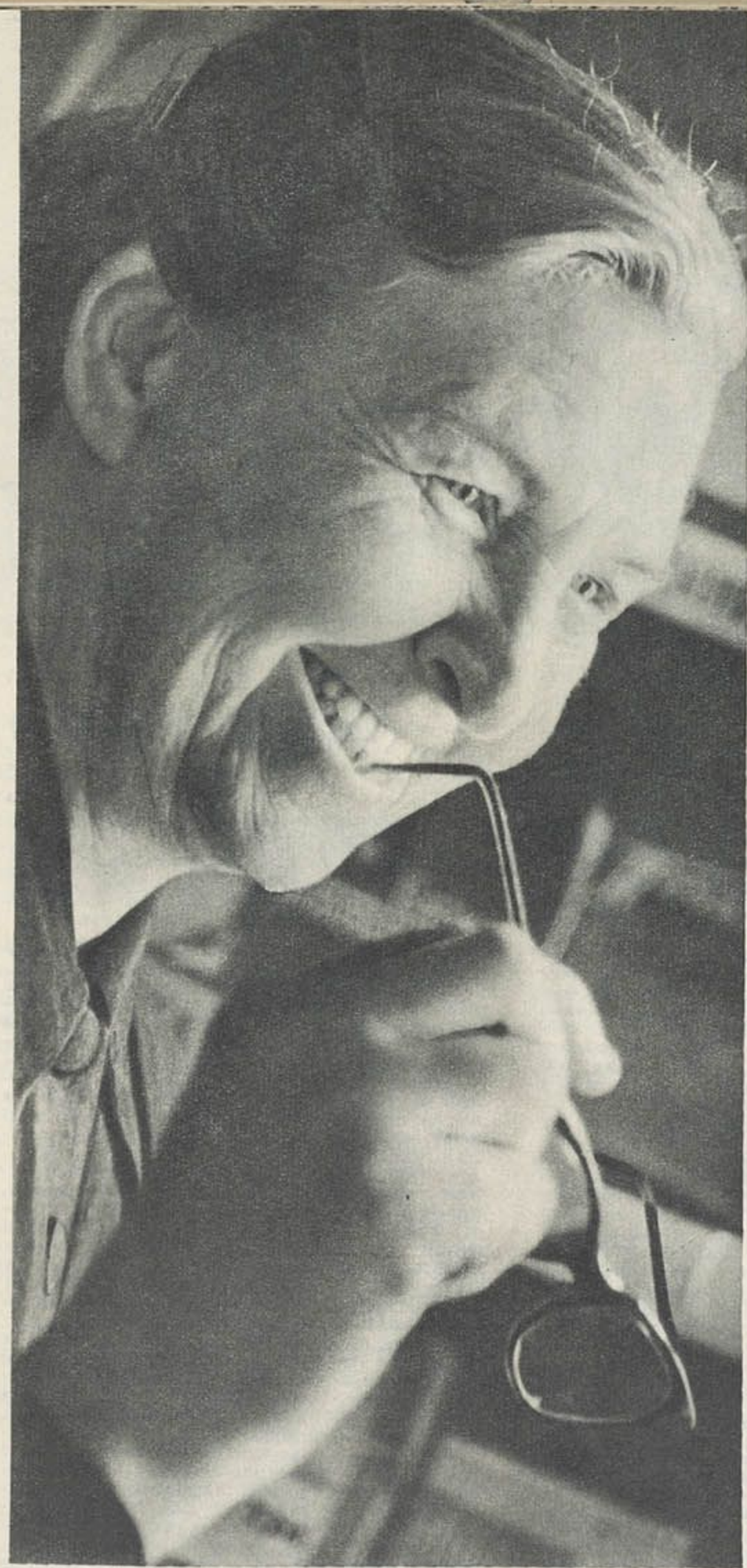
Аднойчы жанчыны атрымалі запрашэнне ў клуб на «шклянку чаю». Праслухалі гутарку, паглядзелі канцэрт мастацкай самадзейнасці, патанцавалі. За гэтым сталом завязалася вясёлая, цікавая гутарка. Усім надоўга запомніўся гэты вечар. З таго часу жансавет часта праводзіць сустрэчы «за шклянкай чаю». Нядаўна тут выступіла Алена Захараўна Кардоўская. Яна падзялілася ўспамінамі аб гераічнай барацьбе партызан атрада Заслонава.

Значнае месца ў рабоце жансавета адводзіцца выхаванню жанчын у духу інтэрнацыянальнай дружбы. Яны перапісваюцца з жанчынамі чэхаславацкай вёскі Тварожна і горада Тэрэзін, абменьваюцца падарункамі, сувенірамі, расказваюць пра сваё жыццё і працу. Пры жансавеце ёсць пастаянна дзеючая выстаўка падарункаў чэхаславацкіх жанчын.

Ні адна палітычная кампанія не праходзіць без актыўнага ўдзелу жанчын.

Б. СІПАЙЛА,
нам. загадчыка ідэалагічнага аддзела Ленінскага райкома КПБ.

ЛЮДЗІ СОНЕ

Няўхільны ўздым сельскай гаспадаркі — гэта для ўсіх работнікаў саўгаса не абстрактны лозунг, а сутнасць тых эканамічных і гаспадарчых пераўтварэнняў, якія адбыліся і адбываюцца тут.

За чатыры гады мы здолелі падвоіць вытворчасць малака і патроіць вытворчасць мяса, узяць больш чым утвая ўраджайнасць збожжавых, зрабіць гаспадарку рэнтабельнай. Замест чатырох мільёнаў рублёў страты, якую панесла гаспадарка ў 1961 годзе (гэта ў старым курсе рубля), мы летась атрымалі 326 тысяч рублёў прыбытку (у сённяшнім курсе рубля).

У чым сакрэт такіх поспехаў «Любані»? Сакрэту, вядома, няма. Але ў такой вялікай і тонкай справе, як уздым раней адсталай гаспадаркі, гатовых рэцэптаў таксама няма. А агульныя прынцыпы вельмі дакладна сфармуляваў, на мой погляд, адзін талковы старшыня калгаса, чалавек не дужа высокай адукацыі, але розуму практычнага:

— Галоўнае, — сказаў аднойчы ён, — першы — матэрыяльны і другі, але таксама першы, — маральны бок справы.

І калі строгае захаванне прынцыпу матэрыяльнай зацікаўленасці даўно ўжо стала законам жыцця перадавых гаспадарак, то пра другі бок справы, «маральны», а дакладней пра людзей саўгаса, мне і хочацца расказаць.

...Сабраліся мы аднойчы на нараду, і тут упершыню я звярнуў увагу на тое, што большасць нашага, так сказаць, каманднага складу — жанчыны. Галоўны аграном, галоўны заатэхнік, многія брыгадзіры, майстры цэхаў нашага плодгародніннага кансервавага камбіната, сакратары партарганізацый брыгад — на многіх кіруючых пасадах працуюць жанчыны. І талкова, з душой працуюць. Тады вось і мільганула ўпершыню ў мяне думка расказаць пра выдатных працаўніц, якія сваімі рукамі ўзнялі гаспадарку, сваёй працай памнажаюць яе багацце.

...Галі Шкет гадоў дваццаць пяць, а ў брыгадзе Більцавічы, дзе другі год працуе яна брыгадзірам, каля двухсот рабочых. Па армейскіх нормах — быць бы Галі вайсковым

камандзірам. Цяжкае дзяцінства выпала на долю Галі. Расла без бацькі, з чатырнаццаці гадоў прыйшла ў брыгаду. Працавала дзяўчына ўчотчыкам і ўжо тады звярнула на сябе ўвагу сваёй дзелавітасцю, сур'ёзнасцю, не па ўзросту, адносінамі да жыцця, прынцыповасцю. Брыгадзірам у той час быў чалавек выпадковы. У вёсцы працаваў, а вочкам на горад касіў. Там і дом меў, і сям'ю трымаў у горадзе. Ну, а зямля не любіць, калі да яе толькі прыхваткам...

...Мінулае лета выдалася засушлівае, сонца выпіла вільгаць з глебы.

Цяпер бы камбайны пусціць, за два дні з уборкай бы ўправіліся. Але як іх пусціш, калі частка каласоў ужо спелая, а другая яшчэ зялёная...

Вядома, вопытнаму спецыялісту сельскай гаспадаркі задача, якая паўстала перад брыгадзірам, паказалася б не больш складанай, чым задача з падручніка арыфметыкі. Ну, а як быць, калі ў брыгадзе толькі касілі і ёсць, якія скошанае жыта ў валкі, як вядома, не збіраюць, а граблямі зграбаць валкі — справа не на дзень і не на два? Ды яшчэ калі прагноз надвор'я на тыдзень — «няўстойлівае». А вопыту ў цябе небагата.

Цана ж памылцы тваёй — ураджай, заробкі людзей... Як вырашыш, брыгадзір, так і будзе...

І быў пот, саланейшы за соль... Як фантастычныя матылі, махалі без стомы крыламі касілі.

А за касілкамі ішлі людзі з граблямі. І ў роўным іх радзе ішла Галя. З раніцы да ночы — «жых, жых» — клаліся густымі радамі валкі. Стомленых падбэдзёрвала Галя, а не пад сілу было — жартавала, смяялася... І выпростваліся стомленыя спіны, і спорылася праца — атрымлівай, краіна, ураджай...

Вось гэтая здольнасць не толькі арганізаваць работу, размеркаваць людзей і тэхніку, знайсці правільнае рашэнне, але і асабістым прыкладам захапіць, натхніць — вылучае Галю. І яна па праву лічыцца адным з лепшых брыгадзіраў.

...У той жа вёсцы Більцавічы жыве і працуе партгорган брыгады Марыя Аляксееўна Гатоўская. Усё жыццё прарабіла яна ў саўгасе, ужо даў-

ЧАТЫРЫ гады працую я ў саўгасе, чатыры гады жыву ў вёсцы з ласкавым імем Любаня... Афіцыйна завецца вёска Любань, а толькі мне больш па душы гэтае імя, народжанае мясцовай гутаркай, — Любанія...

На Беларусі, напэўна, няма ёсць іншых цудоўных мясцін, такіх жа песенных, як наша вёска. І там сосны, медначырвоныя на захадзе, глядзяцца ў люстраныя воды ціхіх завадзей, і там восень пакалена засыпае вуліцы кляновым золатам, там людзі цешацца з прыгажосці зямлі сваёй... А сэрца чалавечае да

адной вёскі, да аднаго горада з тысяч прыкіпае... Ну, ды не пра гэта гаворку мне хочацца павесці, не пра пейзажы ціхіх.

Чатыры гады назад на землях цяперашняга саўгаса «Любань» была доследная станцыя з эксперыментальнай гаспадаркай.

Цяжка жыла тады вёска... І не тое, каб людзі працавалі тут нядбайныя або зусім няздатныя. І людзі тыя ж засталіся і зямлі тыя ж, а Любань змянілася непазнавальна.

М. А. Гатоўская.
Фота С. Ананкі.

СОНЕЧНАГА БОКУ

но пенсіянерка, а неспакойнае сэрца камуніста не дазваляе пайсці на заслужаны адпачынак. Сапраўдны чалавек можа жыць толькі з поўнай аддачай сэрца.

Нешматлікая партыйная арганізацыя ў брыгадзе, усяго дзесяць чалавек, а вялікая гэта сіла. І заслуга ў гэтым у першую чаргу — Марыі Аляксееўны. Маладзейшая на выгляд за свае гады, вясёлая, жвавая, яна за дзень паспявае пабываць на ўсіх участках брыгады — і ў жывёлавадаў, і ў механізатараў, і ў полі. Ідзе яна да людзей з добрым словам, разумнай пародай.

Партыйных работнікаў часта збіраюць на семінары па абмену вопытам, вучаць працаваць з людзьмі. Усё гэта вельмі важна і трэба. Але ў рабоце партыйнага важнага ёсць, на мой погляд, рэчы, якім навучыць нельга.

Цяжка сказаць, у чым яна, гэтая іскрынка, гэтая асаблівасць, але калі яна ёсць, значыць надзелены чалавек асаблівым талентам... Можна талент гэты і ёсць любоў да людзей?

Атрымалі аднойчы ў брыгадзе новы трактар «ДТ-20», і ніхто з трактарыстаў не хацеў садзіцца на новую машыну. У такой сітуацыі кіраўніцтва, зразумела, можа распарадзіцца, каму і дзе працаваць. Але, памятаю, давялося мне стаць сведкам таго, як быў вычарпаны гэты інцыдэнт. Памятаю лёгкую, худую руку Марыі Аляксееўны на шырокіх плячах гэтакага, апанутага ў прамаслены камбінезон Дабрыні Мікіціча, і тры словы, сказаныя Марыяй Аляксееўнай, якая глядзела на Дабрыню Мікіціча знізу ўверх.

— Трэба, Іваня, трэба... — Здаецца, нічога асаблівага не сказала, а хлопец лёгка ўскочыў на сядзенне, усміхнуўся старой жанчыне і, ад'язджаючы, памахаў ёй рукой. А яна глядзела яму ўслед і таксама нечаму ціха ўсміхалася.

Ласкавым мацярынскім словам, размовай па шчырасці парторгу ўдаецца зрабіць гэтулькі, колькі ніякімі ўгаворамі, ніякімі загадамі не дабіцца...

Кожную раніцу даяркі, цялятніцы прывыклі бачыць Марыю Аляксееўну на ферме. І ўсе яны навучыліся вельмі цаніць гэтыя нядоўгія воль-

ныя хвіліны перад пачаткам работы. Праца жывёлавода забірае шмат часу. А вельмі ж хочацца паслухаць расказ парторга пра тое, што адбываецца ў свеце, у краіне, падзяліцца сваімі клопатамі. А іх, клопатаў, столькі, колькі людзей на ферме... Меншы вучыцца няважна і ў школе на яго скардзяцца... Муж у чарку заглядаць нешта часта пачаў, што рабіць, Марыя Аляксееўна?

І можна быць упэўненым, што Марыя Аляксееўна пабывае ў школе, параіцца з настаўнікамі, і разам яны памогуць адолець хлапчуку гэтую незразумелую арыфметыку, што не раз пагаворыць яна з загуляўшым было Антонам Каркоцкім. Дзецьмі, сумленнем рабочым пасароміць яго і хадзіць будзе, пакуль справы ў сям'і на лад не пойдучь...

Бадай, толькі аднойчы давялося ўбачыць мне Марыю Аляксееўну ў гневе. Прыехала яна ў кантору, убегла задыханая і проста з парога:

— Ды што ж гэта ён, гіцаль, з намі робіць?

Потым высветлілася ўжо, што гіцаль — брыгадны вет-

фельчар, спакойны, нават за надта спакойны чалавек. Захварэлі цяляты на ферме, а біяміцыну ў запасе не аказалася.

— Няма ў мяне біяміцыну, мілыя, — апраўдваючыся, сказаў ён брыгадзіру і парторгу і, пазяхнуўшы, пайшоў дадому. Так і праседзела ў канторы Гатоўская, пакуль спецыяльна адпраўленая ў райцэнтр машына не прывезла каштоўныя ампулы.

Пасля сакавіцкага Пленума ЦК КПСС сабраліся мы абмеркаваць яго вынікі, перспектывы, падумаць, што адкрываюць перад нашай гаспадаркай яго рашэнні. Прыязджаю ў брыгаду, а там святла сапраўднае. Аказваецца, тут падлічылі ўжо, што дадуць нашаму саўгасу новыя закупачныя цэны, прыкінулі, колькі дадатковых прыбыткаў прынясе жывёлагадоўля, падлічылі прыбытак, які дасць брыгада сёлета. Ну, а лепшая агітацыя за працу хіба можа быць?

Але асабліва радуе, што ў брыгадзе думаюць не толькі пра тое, як найбольш эфектыў-

на выкарыстаць дзяржаўную дапамогу. Тут правільна зразумелі рашэнні партыі і ўрада і старанна разгледзелі магчымасці мабілізацыі ўнутраных рэсурсаў.

Разам з саўгасным аграномам прыкінулі, як аднавіць правільныя севазвароты, рашылі вывезці ў наступным годзе больш 10 тон на гектар арганічных угнаенняў і на гэтай аснове атрымаць ураджай не менш 15 цэнтнераў збожжавых з гектара.

Імяніннікамі хадзілі дзяўчаты, імянінніцай адчувала сябе і Марыя Аляксееўна...

Так жыве чалавек нестарэючага сэрца, камуніст, агітатар Марыя Гатоўская.

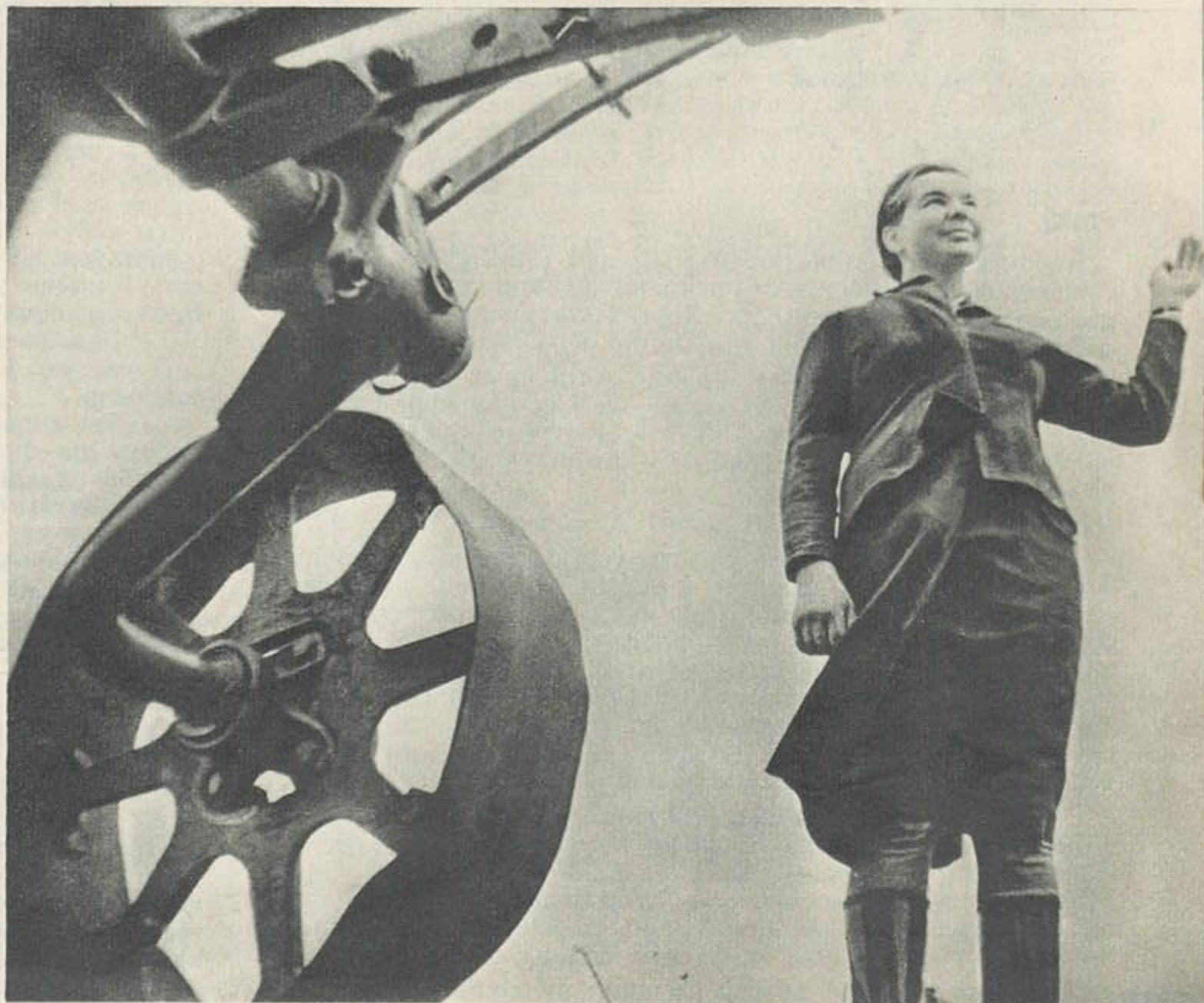
Я раскажаў толькі пра дзвюх звычайных жанчын са звычайнага саўгаса. Але такіх, як яны, — у нас многа. У гэтым наша сіла, залог нашых поспехаў.

Чэхаў аднойчы заўважыў, што ёсць людзі, якія жывуць увесь час як бы на цэневым баку, без яркага святла, шэрым жыццём, без захаплення і радасці. Людзі «Любані» — людзі другога, сонечнага боку. Захапленне і радасць паслаў ім лёс, захапленне барацьбы за будучыню і радасць перамогі.

П. ЛУК'ЯНАУ,
сакратар партбюро саўгаса «Любань».

Любанскі раён.

Брыгадзір Галя Шкет.

Кадр з кінафільма «Ракеты не повинны узляцець».

«Свято далёкай зоркі» — так называецца новая шырокакранная мастацкая кінакарціна, створаная на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнай аповесці Аляксандра Чаноўскага.

Вось што расказвае пра гэту кінастужку рэжысёр — пастаноўшчык Іван Пыр'еў:

— Наш фільм ахоплівае вялікі перыяд — пятаццаць гадоў, гады вайны, гады культу асобы, гады аднаўлення ленінскіх норм жыцця. Асноў-

нае дзеянне фільма адбываецца ў 1956 годзе, цудоўным годзе ХХ з'езда партыі, які многае змяніў у жыцці краіны. Наш герой — Валодзя Заўялаў — сустракаецца з многімі людзьмі... Нам хацелася, каб учынікі гэтых людзей, іх вернасць, любоў паслужылі светлым, павучальным прыкладам для гледача. Мы імкнемся паказаць людзей добрых, гуманых.

Ролю Заўялава выконвае артыст МХАТ Мікалай Аляксееў. У астатніх

ролях заняты Ліянеда Скірда (Оля), Андрэй Абрыйкасаў (генерал Асокін), Ольга Вікландт (мадам Каламіцава), Яўгеній Веснік (Сіманюк), Аляксей Баталаў (сакратар гаркома), Соф'я Піляўская (Прохарава) і інш.

... Бяскрайняя прастора Чорнага мора. Разгуляліся хвалі, б'юцца аб борт лінкора «Свабодная Расія». Цямнее неба, мацнее вецер, вась-вось гримне бура. А на караблі таксама неспакойна. Трывога! Гручочуць на палубе цяжкія чаравікі матросаў. Узнімаецца на флагшток замест ненавіснага андрэўскага сцяга чырвоны сцяг рэвалюцыі. Кулі прабіваюць палотнішча, але яно лунае пераможна, горда. І гучыць над бурнымі хвалямі «Інтэрнацыянал»...

Гэта кадры з новай двухсерыйнай мастацкай кінааповесці «Гібель эскадры», створанай рэжысёрам В. Даўганём на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па сцэнарыю А. Карнейчука.

Шмат вясёлых мінут прынясе гледачам тале-

навітая кінакамедыя «Зайчык» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм». Аўтары сцэнарыя — М. Гіндзін, Г. Рабкін і К. Рыжоў, рэжысёр-пастаноўшчык — Л. Быкаў.

Фільм «Зайчык» бярэ пад абарону сумленных людзей, вучыць іх творчым, гаспадарчым адно-

Кадр з кінафільма «Свято далёкай зоркі».

ХТО Я ТАБЕ ?

Кожная бяда прыходзіць у дом па-свойму. Адна ўрываецца з трывожным сігналам карэты хуткай дапамогі, з пахам лярстваў. Другая падкрадваецца ціха, непрыкметна. Не ведаеш адкуль, не ведаеш калі...

Тым надвечоркам нішто ў доме Астапавых не наклікала бяды. Вера Сцяпанаўна правярае кантрольныя работы сваіх вучняў. Люба збіралася ў тэатр. У каторы раз пакручвалася ля люстэрка, у каторы раз звярталася да маці:

— Паглядзі, так будзе лепш? А мо так?

То падые валасы ўгору, то апусціць іх зноў. То адну сукенку памерае, то другую. І Вера Сцяпанаўна з самым сур'ёзным выглядам, падняўшы акуляры на лоб, — так яна рабіла заўсёды, калі вырашалася важная праблема, — прымала ўдзел у Любіных зборах. Так павялося ў іх здаўна. Бо ёй, маці, як і ўсім маткам дарослых дачок, здавалася, што гэта яна сама пойдзе ў тэатр, што гэта яе маладосць вярнулася, і вось зараз яна сама лёгка, імкліва пабяжыць па прыступках лесвіцы.

...Застаўся адзін апошні шыйтак. Шыйтак выдатніцы Ніначкі Савінай. Вера Сцяпанаўна заўсёды адкладвала шыйткі лепшых вучняў напаследак. Можна для таго, каб атрымаць гэткую маленькую ўзнагароду самой сабе за вечар працы, а можа проста, каб стомленыя вочы адпачылі крыху на роўных, акуратных радках.

Але на гэты раз шыйтак лепшай вучаніцы класа так

і застаўся неправераным. У пакой увайшла Люба. Увайшла і моўчкі стала ля стала. Інстынктыўна паднялася і Вера Сцяпанаўна.

— Скажы, гэта праўда? Хто я табе?! Хто ты мне?..

У тэатры ў час антракту да яе падышла незнаёмая жанчына.

— Ты ведаеш, што ў цябе ёсць сястра? Твой бацька загінуў на фронце. Маці памерла. Сястру ўзяла цётка. А цябе аддалі ў дзіцячы дом...

Не, Люба не адразу паверыла гэтай жанчыне. Яна бегла дадому, бегла з адной думкай, з адным жаданнем, каб вось зараз, у гэтую хвіліну яе маці, яе родная, любая маці, нават не прыўзняўшыся з месца, адмахнулася ад яе рукою і сказала:

— Што яшчэ за глупства? Якая жанчына? Які дзіцячы дом?

І няхай бы засмяялася, няхай бы аблаяла яе, разгневалася, усё што хочаш. Толькі б не стаяла вась так, разгубленая і збянтэжаная, быццам сапраўды ў чымсьці вінаватая перад ёй, перад Любай...

— Чаму ты мяне ашукала? Чаму не сказала праўду?

Люба кідала свае абвінавачанні, як цяжкія каменні, прама ў твар, прама ў твар. І не давала нават засланіцца даланёю. А Вера Сцяпанаўна ўсё яшчэ не сказала ніводнага слова. На тую хвіліну яе ўласныя пакуты не здаваліся ёй самым галоўным, нават пачуццё крыўды адышло кудысьці на задні план.

сінам да жыцця і адначасова змагаецца з абы-вацельскай філасофіяй, якая выказана ў формулах: «Я чалавек маленькі», «Мая хата з краю». «Зайчык» абараняе неабходнасць актыўнай жыццёвай пазіцыі і змагаецца з абыякавасцю і бюракратызмам.

Усе ролі ў фільме сыграны ў адзінай творчай манеры, у адным ключы. Артысты Л. Быкаў, І. Гарбачоў, С. Філіпаў, Г. Віцын, Г. Багданава-Часнакова, А. Смірноў,

Кадр з кінафільма «Зайчык».

І. Дзімітрыеў і О. Красіна стварылі цікавыя, сапраўды камедыйныя вобразы.

* * *

На экраны рэспублікі выпускаецца таксама новая мастацкая кінапавесць «Ракеты не павінны ўзляцець» вытворчасці Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнікі.

Р. КАПЛЯ

Цяпер толькі адно тое, што так востра, так бурна пакутуе Люба, яе дачка, толькі гэта было для яе важна. Інакш яна знайшла б, што адказаць Любе на гэтае пытанне «хто ты мне».

— Так, Люба, — магла б сказаць яна, — не я нарадзіла цябе, не я карміла цябе грудзмі. Я сапраўды ўзяла цябе ў дзіцячым доме. Я прыехала ў той горад, дзе быў твой дзіцячы дом, па службовых справах, у камандзіроўку. Зайшла да знаёмай выхавальніцы. Мы сядзелі ў пакоі і размаўлялі, а ты круцілася ўвесь час каля нас. Потым запаўзла мне на калені і абхапіла маю шыю рукамі. І калі мне трэба было падумаць і ісці, мы сілком не маглі адарваць твае рукі. Я чула, як гулка стукала тваё сэрца, Люба. Можна табе здалося ў той момант, што я — твая маці? І цябе хочучь адабраць у мяне, не ведаю. Толькі ведаю, што з той хвіліны я сама зразумела: я — твая маці.

Вось так было ўсё гэта, Люба. А потым... Як і ўсе дзеці на свеце, ты часта хварэла. Як і ўсе маці на свеце, я сядзела над табой ночамі, нахіла цябе на пакой, слухала тваё дыханне, мацала твой лоб... Як і ўсе дзеці на свеце, ты патрабавала, каб я чытала табе кніжкі, і я чытала. Можна крыху часцей, чым чытаюць сваім дзецям іншыя маці. Ты любіла цацкі, і ў цябе яны былі. Можна было іх крыху больш, чым у тваіх аднагодкаў. Мы з бацькам адмаўлялі сабе ў самым неабходным, толькі б у цябе ўсё было так, як у іншых дзяцей. Так і крышку лепш. У гэтым, мабыць, мая першая і адзіная віна перад табой, Люба...

Хто ты мне? Цяпер ты ведаеш усё. Адкажы на гэтае пытанне сама.

...Назаўтра Люба склала свае самыя неабходныя рэчы ў невялічкі клуначак — «чужое мне не патрэбна!» — і перабралася да сяброўкі. Толькі потым, калі сама ўжо стала маці і пачула, што Вера Сцяпанаўна цяжка захварэла, яна зноў прыйшла да Астапавых...

І цяпер дачка Любы называе Веру Сцяпанаўну бабуляй і ледзь не кожны дзень старая настаўніца — яна пайшла ўжо на пенсію — гуляе з унучкай на скверыку.

Вось такое здарылася ў сям'і Астапавых. Шчаслівы канец даволі сумнай гісторыі... А хто ўзважыць, хто скажа, колькі каштаваў гэты шчаслівы канец людзям, ні ў

чым не вінаватым — ні адзін перад другім, ні перад грамадствам. І самае крыўднае, што ўсё магло быць інакш... Калі б у чужое жыццё груба, нечакана не ўварвалася тая «жанчына з тэатра»... Вера Сцяпанаўна сама ўжо наважылася раскажаць дачцы, асцярожна падрыхтаваўшы яе, што недзе ёсць у яе сястра, што трэба знайсці яе...

...З'яўляецца ў «чужой» сям'і «чужое» дзіця. Усёй душой, усім сэрцам прывязваюцца да яго людзі, з той ці іншай прычыны пазбаўленыя шчасця мацярынства і бацькоўства. Мінаюць гады, дзесяцігоддзі... І вось аднойчы чужая нядобрая воля ўрываецца ў жыццё гэтых людзей, і спакой і шчасце сям'і ў адну хвіліну можа быць разбураны, як картаны домік.

І ўсё ж няхай не шукаюць у гэтым артыкуле салідарнасці тыя, хто лічыць за лепшае пражыць сваё жыццё ў адзіноцтве, баючыся трывогі і хваляванняў, баючыся «адкрыцця праўды». Дом без дзіцячага смеху, без цацак, без зачытаных кніг «з малюнкамі», нават самы добраўпарадкаваны і спакойны дом — каго ён сагрэе, каго парадзе? Хто назаве яго калі-небудзь сваім, калі застануцца ў ім два чалавекі, што прысвяцілі жыццё сабе?

А трывогі і хваляванні... Што ж, хіба не ад усіх нас залежыць, каб у жыцці такіх людзей, як Вера Сцяпанаўна Астапава, было іх як мага менш? Хіба не заслугоўваюць самага чулага стаўлення тыя, хто вяртае дзецям, якія засталіся без бацькоў, цеплыню сям'і, ласку маці?

Якраз цяпер ідуць тыя гады, калі падраслі ўжо, сталі дарослымі дзеці, што страцілі бацькоў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Многіх з іх любоўна і клопатліва выхоўвала дзяржава, дала ім прафесію, адукацыю, сардэчныя выхавальныя дзіцячыя дамоў рабілі ўсё, каб яны не адчувалі свайго сіроцтва. А некаторых выхавалі «чужыя» сем'і. Чужыя? Хіба вось такая сям'я, як сям'я Веры Сцяпанаўны Астапавой, магла быць чужой для Любы? Чаму ж аднаго неасцярожнага слова аказалася дастаткова, каб выклікаць у душы дзяўчыны такую рэакцыю — гнеў і крыўду? За што? Здавалася б, пачуццё ўдзячнасці павінна было б узяць верх над усімі астатнімі. Але так у жыцці, на жаль, не заўсёды бывае...

Балюча раніць юную душу «адкрыццё праўды». «Чаму ашукалі мяне? Чаму не сказалі раней?» Успамінаюцца дробязныя крыўды, на якія ў свой час і ўвагі не звярталася: адна справа — родныя маці і бацька, зусім іншая — «чужыя». Усе паняцці, усе ўяўленні могуць раптам перакруціцца ў свядомасці. І хто ведае, куды гэта можа прывесці, да якога фіналу... З многіх складаных праблем чалавечых узаемаадносін гэтая праблема — «чужыя бацькі — чужыя дзеці», бадай, самая складаная.

І з гэтым павінны лічыцца ўсе мы, усе без выключэння. Перш чым неасцярожна дакрануцца да чужога лёсу, чужога жыцця, падумаем: а што з гэтага атрымаецца? Каму гэта прынясе карысць? Раніць чужую душу лёгка, вылучыць яе амаль немагчыма. Усё роўна застануцца рубцы і шрамы... Хуліганіць на вуліцы хлапчук, бацька справядліва на яго прыкрыкне, а якая-небудзь «чуллівая» цётка, падцяўшы губы, загадкава скажа ў прысутнасці дзяцей:

— Ведама ж, чужы...

І пайшло, і вось ужо ўзбунтаваўся «чужы» сын, які дагэтуль любіў свайго бацьку, ганарыўся ім перад аднагодкамі... Сем'і, у якіх выхоўваюцца няродныя дзеці, у імя спакою і шчасця гэтых самых «няродных» з адной кватэры пераязджаюць на другую, з аднаго горада — у другі. Ім ідзе насустрач дзяржава, ахоўваючы законам тайну ўсынаўлення. І ўсё ж трапляюцца людзі, якія не хочуць з гэтым лічыцца, ёсць языкі, якіх хлебам не кармі, а дай нашкодзіць каму-небудзь, узбаламуціць маладую, не загартаваную жыццём душу. Па злосці ці па дурасці — гэта ўсё роўна.

Чалавек, які дае жыццё другому чалавеку, бярэ на сябе вялікую адказнасць. Яшчэ большую адказнасць бярэ на сябе той, хто замяняе бацькоў, вяртае дзіцяці самае дарагое — цеплыню мацярынскага сэрца. І калі дзіцяці жывецца добра, калі на пытанне «хто я табе?» яно пачуе адказ — «ты мне — самае роднае, самае блізкае» і паверыць гэтаму адказу, — сям'я, якая выгадавала «чужое» дзіця, мае права разлічваць на беражлівасць і такт.

А наконце «языкоў»... Прыгадаўшы прымаўку «на чужы раток не накінеш платок», можна сказаць: няпраўда! «Платком» павінна стаць наша пагарда, наша асуджэнне кожнаму, хто без патрэбы лезе ў чужое жыццё, у чужую сям'ю, у чужы лёс.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Неабаслааннае пісьмо

Мал. Ю. Пучынскага

Алесь ПАЛЬЧЭЎСКИ

Апавяданне

яшчэ быў маленькі, калі мне давялося перажыць тое, што напаткала цябе.

Пачнём з пасуды, без якой кухня—не кухня. Тазы, талеркі, чайнікі, шклянкі і яшчэ дзесяткі розных прадметаў, што не паддаюцца пераліку. Усё гэта неабходныя рэчы на кухні гаспадарлівай жанчыны. Толькі ты не зайздросць той гаспадыні, якая мае ўсё гэта. Тут вельмі да месца словы, якія я чуў ад адной старэнькай жанчыны: «Чым больш у гаспадыні на кухні пасуды, тым менш у яе вальнейшага часу».

Ды, калі на тое пайшло, у мяне і свой вопыт ёсць на конт пасуды. Не ведаю, што за прычына вашага сямейнага разладу, а нас развяла пасуда. Было яе процьма ці, як гаварыла былая мая Ксаня: «поўная чаша багацця». Ста-

не, бывала, і любуецца ёю. І не толькі сама цешыцца, але і мяне кліча:

— Тонік, ідзі глянь, што я купіла.

— Клопату сабе прыбавіла,—кажу, аглядаючы новую пакупку.

— Сабе, а не табе,—смяецца і дапытвае:—А праўда цудоўныя кубачкі?

І раптам усё гэта хараство вылезла мне бокам. Селі аднаго дня абедать і пасварыліся. За што думаеш? Ды з-за пасуды. Палажыла Ксаня ў талерку з-пад малочнага супу рысавую кашу з катлетай, а я з папрокам:

— Хіба ў нас чыстае пасуды мала?

— Нічога не станеца з тваёю кашаю. З'ясі. Французская кухня сцвярджае, калі добрыя прадукты, дык з чым не палажы, дадуць добрую страву.

Тут я ўскіпеў.

— Французскую кухню, кажу, ведаеш, а талерку пад другую страву не памыла. На брудную палажыла...

Цяпер ужо мая Ксаня ўспыхнула, як порох.

— Дык ты яшчэ будзеш абвінавачваць мяне ў брудзе? Я гадзінамі прападаю на кухні, стараюся, каб усё зіхацела ў доме... Дык памый жа хоць раз пасуду сам. Я таксама магу легчы пасля абеду на канапу і ўткнуць нос у газету,—бразнула лыжкай аб стол і выйшла.

— Думаеш, не памыю, не навяду такога парадку, як наводзіш ты,—гукнуў я са злосцю наўздагон.

— То і навядзі,—пачуўся кплівы адказ з другога пакоя.

«Ну, думаю, узяўся, Антось, за гуж, не кажы, што не дуж. Вырасьці даказаць,—даказвай». Кончыў абедать, ды за жончыну работу. Спачатку ўсё ішло, як не трэба лепш. І, відаць, скончылася б добра, каб не кошка. Я мыю пасуду, а яна ўсё трэцца каля ног. Узлаваўся, накрываў на яе і адкінуў нагою прэч.

— Дай ёй малочнага супу,—чую, гукае Ксаня.

— Не твая справа, кажу. Чытаеш газету, ну і чытай,—адказаў я, а сам адхінуўся ад стала выліць памы ў вядро. І ў гэты самы час уся вымытая пасуда бразнула на падлогу: кошка ўчапілася кіпцюрамі за цырату і сцягнула яе са стала.

Хто і якім чынам згубіў гэтае пісьмо—цяжка сказаць. Летняй ранічкай я выйшаў на прагулку ў парк і знайшоў яго на сцяжынцы, незаклеенае. Падняў і здзівіўся: на канверце не было нічога напісана.

«Пісьмо без адраса! Няўжо хто знарок падкінуў, каб людзі знайшлі ды прачыталі? А можа ў чалавека не было аўтаручкі напісаць адрас? Куды ж яго цяпер адаслаць?»—занепакоіла мяне.

З надзеяй «можа ў пісьме знойдзеца адзін ці другі адрас» я дастаў з канверта два аркушы паперы, складзеныя ў чатыры столкі. Прабег вачыма дробна напісанае чорным алоўкам і не знайшоў ніякае прыкметы адраса.

У канцы, пост-скрыптумам, была просьба: «Пішы мне, дарагі пляменнік, дахаты. Я сёння ўночы выязджаю назад. Антось».

Трацілася ўсякая надзея адаслаць пісьмо па прызначэнню ці хоць вярнуць яго таму, хто пісаў, для адсылкі адрасату.

Я не ўтрымаўся, каб не пацікавіцца цяпер ім, як літаратурным творам. Што ж было напісана?

«Дарагі Сцёпа!

Перад самым ад'ездам у Мінск палучыў тваё пісьмо. Затрымаўся трохі з адказам, бо камандзіровачныя клопаты адбіралі ўвесь час. Сёння ўсё скончыў, узяў білет на цягнік і цяпер сяджу на лавачцы ў парку Чалюскінцаў і пішу табе гэта пісьмо. З рэпрадуктара даносіцца вясёлая музыка, і яна выклікае яшчэ большую спагаду да твайго становішча.

Я надта разумею чужое гора, дарагі мой пляменнік. Калісьці і я быў у такім становішчы. А чалавек, які сам адведаў боль сэрца, асабліва спачувае другому. Не мне, вядома, на такой адлегласці вырашаць, хто з вас вінаваты. Ды і наогул, ведаю па сабе, сямейныя справы—забытаны маток нітак. І найлепш разблытваць іх самому. Нездарма кажуць: «Свой вопыт даражэй за ўсё».

Ты пішаш—абрыдла мыць пасуду, падмятаць падлогу, думаць аб чыстай бялізне. Шчыра спачуваю табе, Сцёпа. Асабліва гэты кантраст выпінае, калі тры гады жыў ты бесклапотна. У мяне ёсць сакі-такі вопыт таксама. Ты

— Ну што, памыў?—выбегла на грук жонка.—Такія талеркі, такія талерачкі! З залатым абадком.—Кінулася да чарапкоў. Збірае іх і ледзь не плача.—Будзеш цяпер з прыгаршчаў есці. З кацялка якога... Не дам ні аднае талеркі к абеду. Не дам!..

— Як гэта не дасі?—ускіпеў я.—Не за твае адны грошы куплены, а за агульныя.

— Не дам і ўсё!

Слова на слова, і пайшло, і пайшло.

— Гэта не мужчынская, кажу, работа мыць пасуду. І фокусаў мне сваіх не паказвай. А то за другім разам усе твае талеркі і шклянкі чарапкамі стануць.

— Але такая пагроза не працяла маю Ксаню. Не! Стаіць, узяўшыся ў бакі, прыжмурыла вока і з'едліва далякае:

— Скажыце, не мужчынская работа мыць пасуду! А дзе гэта, у якіх законах сказана, што кухонная работа толькі для жанчын. Дзе?

— Спрадвеку, кажу, так вядзецца.

— Ах, вунь што, спрадвеку так вядзецца! А да гэтага кацялка хіба не дайшло яшчэ,—пастукала пальцам па маёй галаве,—што спрадвечнае тое даўно на сметнік выкінута? Здаецца ж, разам выходзім на работу. І амаль разам вяртаемся. Ты з установы, я—з фабрыкі швейнай. Так што, галубок мой, няма больш тваіх талерак у серванце. Няма!—нагнулася зноў збіраць у таз чарапкі.

Тут вазьмі ды падштурхні мяне нячысты:

— Ты што, дзяліцца пачынаеш?

Здаецца, толькі гэтага і чакала мая Ксаня. Выпрасталася, адсунула нагой таз у кут, акінула мяне насмешлівым позіркам з галавы да ног ды і выпаліла:

— А тут няма чаго больш дзяліць. Твой чамадан не патрэбен мне.

Я так і аслупянеў.

— Дык што, я вольны казак, выходзіць? За тры гады, што жылі разам, нічога не прыдбаў?

А Ксаня спакойна адказвае:

— Любіла цябе за здагадлівасць і ненавідзела за панства.

— Нават ненавідзела?!—аж ускрыкнуў я ад нечаканасці.

Гэта ўжо зусім выбіла мяне з раўнавагі. Мужчынскі гонар мой не вытрымаў такой абразы. Тут жа сабраў свае рэчы ды таксама з гарачкі: «Бывай здарова».

Вярнуўся назад у пакойчык да ранейшае гаспадыні і задумаўся: «Чаму так магло здарыцца? Няўжо разбітыя кошкі талеркі з'явіліся прычынай нашага сямейнага разладу?» Разбіраўся так сам-насам з сабою, разбіраўся і прыйшоў да вываду: гэта ўжо быў кульмінацыйны пункт таго, што збіралася на працягу нашага трохгадовага жыцця.

...Вось так, дарагі пляменнік.

Навошта я ўсё гэта расказваю? Ды каб навесці на роздум цябе, Сцяпа. Яшчэ не позна падумаць, агледзецца, разабрацца ў тым, што сталася між вамі. Можна і ты вымагаў лішняй увагі да сябе ад Вікці, хварэючы на панства? Можна і ты саромеўся, як было гэта ў свой час са мною, схадзіць у магазін ці на рынак купіць гародніны. Табе лепей відаць...

Цяпер, вядома, дайшло да цябе, дарагі мой, як часта мы недаацэньваем сваіх жыццёвых сябровак. Падай нам усё гарачае, свежае, чыстае, памытае, адпрасаванае. Напэўна, было і ў вас гэтак: паабедает, закурыш і на канану з газетай ці кніжкай у руках, а Вікця бразгае ды бразгае на кухні пасудай. Потым ты пойдзеш на футбол або да сябра гуляць у шахматы ці даміно, а жонка за кашолку ды ў магазін: трэба ж падумаць пра вячэру ды пра заўтрашняе сьнеданне. Мог бы, вядома, і ты схадзіць у магазін, ды табе не хацелася, а то—яшчэ горш—лічыў за сорам рабіць жаночую работу. Падумаў, ці жаночая яна толькі?

...Найлепш ты, вядома, зробіш, калі памірышыся з Вікціай, як я са сваёю Ксаняй. Ну што гэта за прычына ў цябе для неладаў: «Яна не хацела прасавать мае штаны»? А сам чаму не прасавай? Не ўмееш? Вучыся. Вікця пакажа раз, другі і навучышыся. Тваё ўсё жыццё наперадзе і паслухай старэйшага: не разбурай так лёгка сям'я, а то можаш бабылём астацца к старасці.

Буду рад, калі напішаш мне, як яно будзе ў вас далей.

Твой дзядзька Антось».

Дачытаў я пісьмо да канца, і шкада мне стала, што не трапіла яно—такое шчырае, чалавечнае—таму, каму пісалася.

Я. М. СВЯРДЛОЎ

Да 80-годдзя з дня нараджэння

Імя Свядлова пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі абляцела ўвесь свет, як імя першага прэзідэнта першай на зямлі рабоча-сялянскай сацыялістычнай рэспублікі.

Яму ў той час ледзь мінула 32 гады. Але выбранне яго Старшынёй Усесаюзнага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта не было выпадковым. За плячыма Свядлова быў шаснаццацігадовы шлях бясстрашнага рэвалюцыянера. «Яго кандыдатуру,—успамінала пазней Н. К. Крупская,—вылучыў Ільіч. Выбар быў выключна ўдалы. Якаў Міхайлавіч быў чалавек вельмі цвёрды. У барацьбе за Савецкую ўладу, у барацьбе з контррэвалюцыяй ён быў не заменны. Апрача таго, на парадку дня стаяла велізарная работа па арганізацыі дзяржавы новага тыпу, тут патрэбны быў арганізатар буйнейшага маштабу. Якраз такім арганізатарам быў Якаў Міхайлавіч».

Я. М. Свядлоў здзіўляў усіх сваёй нястомнасцю, рознабаковасцю сваіх здольнасцей, арганізатарскім талентам. Ён вельмі добра адчуваў сябе ў бурным патоку рэвалюцыйных падзей і вельмі многа зрабіў для таго, каб накіраваць яго ў рэчышча, вызначанае партыяй і Леніным.

У далёкім 1901 годзе, шаснаццацігадовым юнаком, стаў Свядлоў у рады партыі і з таго часу крок за крокам сваёй бяспрыкладнай работай узвышаў вялікае званне камуніста.

«...Гэты правадыр пралетарскай рэвалюцыі,—азначаў У. І. Ленін,—кожную са сваіх выдатных уласцівасцей выдатнага рэвалюцыянера выкаваў сам, перажывыў і адчуўшы розныя эпохі ў найбольш цяжкіх умовах дзейнасці рэвалюцыянера».

Свядлоў шмат разоў сядзеў у турмах і быў у ссылцы, адкуль неаднаразова ўцякаў, каб зноў і зноў змагацца за вызваленне сваёй Радзімы ад царскага і капіталістычнага прыгнёту.

Рэвалюцыйную работу Якаў Міхайлавіч вёў у многіх гарадах царскай Расіі: у Ніжнім Ноўгарадзе, дзе ён нарадзіўся і вырас, у Сормаве, Кастрэме, Яраслаўлі, Казані, Екацярынбургу, Пермі, у Маскве, Пецярбургу.

У верасні 1905 года, у баявыя рэвалюцыйныя дні, два-

ццацігадовы Свядлоў, ужо як прадстаўнік Цэнтральнага Камітэта партыі, тайна прыбыў у Екацярынбург. Вельмі хутка гэты зусім яшчэ малады чалавек заваяваў сваёй дзейнасцю сэрца пралетарскага Урала. Ён стаў правадыром уральскіх рабочых. Вось чаму ў 1924 годзе яны патрабавалі перайменаваць горад Екацярынбург у Свядлоўск.

У 1912 годзе Я. М. Свядлоў быў выбраны завочна ў члены Цэнтральнага Камітэта РСДРП і ўведзены ў склад Рускага бюро ЦК. З таго часу на ўсіх канферэнцыях і з'ездах Якаў Міхайлавіч назменна выбіраўся ў склад ЦК партыі.

Якаў Міхайлавіч быў адным з актыўнейшых удзельнікаў Красавіцкай канферэнцыі і VI з'езда партыі. Непасрэдна перад Кастрычнікам 1917 года Свядлоў выбіраецца членам партыйнага Ваенна-рэвалюцыйнага цэнтра па кіраўніцтву Кастрычніцкім узброеным паўстаннем. 21 лістапада 1917 года Я. М. Свядлоў быў выбран Старшынёй Усерайскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта. Адначасова ён працягваў кіраваць арганізацыйнай дзейнасцю ЦК партыі.

Я. М. Свядлоў памёр у росквіце творчых сіл 16 сакавіка 1919 года, калі яму не споўнілася і 34 гадоў.

На пахаванні Свядлова на Краснай плошчы журботна прагучэў голас У. І. Леніна.

«Мы апусцілі ў магілу,—сказаў ён,—пралетарскага правадыра, які больш за ўсё зрабіў для арганізацыі рабочага класа, для яго перамогі. Цяпер, калі ва ўсім свеце шырыцца Савецкая ўлада і пашыраецца з маланкавай хуткасцю ідэя аб тым, як арганізаваны ў Саветы пралетарыят змагаецца за ажыццяўленне сваіх ідэй, мы хаваем прадстаўніка пралетарыяту, які паказаў на прыкладзе, як трэба змагацца за гэтыя ідэі».

Прышло доўгачаканае лета. Яно кліча на бераг ракі, у сасновы бор, за горад. Хто з нас не чакае таго часу, калі можна пахадзіць па лесе, збіраючы грыбы, ягады, або пасядзець на беразе ракі, або з рукавом за плячымі прайсці па маляўнічых мясцінах. Хто з нас не чакае таго часу, калі нарэшце здолее пайсці ў адпачынак ад штодзённых клопатаў і працы.

Рэдакцыя папрасіла загадчыка аддзела сацстраха Беларускага тав. І. В. Чаранка раскажаць чытачам «Работніцы і сялянкі», як будзе арганізаваны летні адпачынак працоўных,

Па Нёману ідуць параходы.
Шчаслівага плавання!
Фота Д. Прэса.

як правядуць свае канікулы школьнікі

Вось што ён раскажаў:

— Беларусь мае 29 здраўніц, якія знаходзяцца ў маляўнічых мясцінах — на беразе рэк, азёр, у сасновых лясах. Палюбіліся працоўным нашы дамы адпачынку «Ждановічы», «Беларусь», «Чонкі», санаторый імя Леніна пад Бабруйскім, «Лётцы» на Віцебшчыне. Штогод у

ВАС ЧАКАЮЦЬ СОНЦА, РАКА, ЛЕС...

санаторыях і дамах адпачынку рэспублікі адпачываюць дзесяткі тысяч рабочых, служачых. Сёлета больш 80 тысяч чалавек правядуць свой адпачынак у здраўніцах Беларусі.

У гэтым годзе, як ніколі, у нашых санаторыях шырока выкарыстоўваюцца прыродныя лекавыя фактары. У нас знойдзена лекавая мінеральная вада, ёсць тарфагразі, сапрапелі, якія будуць з поспехам прымяняцца пры лячэнні многіх захворванняў.

З улікам гэтага нанава перабсталяваны санаторый імя Леніна і «Лётцы». Кожны з іх зможа прыняць па 500 хворых у змену.

У санаторый імя Леніна ёсць мінеральная вада з двюх крыніц. Яна вельмі карысная пры лячэнні захворванняў страўніка, печані і жоўцевага пузыра. Тут адкрыта водагразелячэбніца. Пераабсталяваны палаты, клуб.

Вялікія перспектывы мае санаторый у раёне Рагачова. Тарфагразевое лячэнне, якое рэкамендуецца пры захворваннях пазваночніка, ног, рэўматызму, вельмі эфектыўнае.

У «Ждановічах» адкрыты санаторый на 250 месц. Тут для

лячэння страўнікавых захворванняў будзе таксама выкарыстоўвацца мясцовая мінеральная вада.

У мінулым годзе пачаў працаваць добраўпарадкаваны дом адпачынку на возеры Нарач на 700 месц. Гэта адна з лепшых беларускіх здраўніц. Яна размешчана непадалёк ад возера, у сасновым лесе.

За апошнія гады пабудаваны зручныя спальныя карпусы ў дамах адпачынку «Рось», «Орша», «Днепр». На карце рэспублікі з'явіліся новыя дамы адпачынку: «Беларусь», «Пухавічы», «Сож», «Прыпяць», «Лясныя азёры». Усюды вас чакаюць добраўпарадкаваныя пляжы, маляўнічыя берагі рэк, лодачныя станцыі, пляцоўкі для сонечных ваннаў.

Беларускі савет прафсаюзаў, улічваючы пажаданні многіх работніц-маці, арганізаваў у доме адпачынку «Беларусь» адпачынак бацькоў з дзецьмі ад чатырох да чатырнаццаці гадоў.

Апрача таго, у рэспубліцы ёсць 16 прафілакторыяў на 850 месц. Штогод у іх адпачывае каля 10 тысяч рабочых. Тэкстыльшчыцы Аршанскага камбіната, рабочыя Мінскага

ПЕРАД імі, дзяўчатамі і юнакамі з Афрыкі, Азіі, Паўднёвай Амерыкі, гасцінна расчыніліся дзверы вышэйшых навучальных устаноў Савецкага Саюза. Яны прыехалі да нас, каб стаць дасведчанымі спецыялістамі, а пасля скарыстаць набытыя веды для ўздыму эканомікі і культуры сваіх краін, якія нядаўна скінулі ярмо імперыялістычнага рабства.

Група дзяўчат-студэнтак, што прыехалі ў Мінск вучыцца з заморскіх краін, пабывала ў гасцях у рэдакцыі «Работніцы і сялянкі».

Цікава, што ж яны ведалі пра Савецкі Саюз да прыезду ў наш горад?

— Нам было вядома толькі, што ёсць на свеце краіна, якая разграміла фашызм, — кажа Мтора Джумбе, дзяўчына з Занзібара.

Гэта не так ужо і мала, дарагія дзяўчаты, калі вы ведалі, што савецкія людзі перамаглі злейшага ворага чалавецтва — фашызм.

Вас цікавіць, як мы здолелі гэта зрабіць? На пытанні, якія хвалююць нашых гасцей, адказваюць праслаўленыя партызанкі — Герой Савецкага Саюза Марыя Осіпава, былы камісар партызанскай брыгады Аляксандра Захарава, партызанка Арыядна Казей, колішняя падпольшчыца і партызанка Аляксандра Федасюк, былы вязень фашыскага канцлагера Асвенцім Надзея Цвяткова, франтавічка Вера Папковіч і іншыя актывісткі — грамадскія дзяўчкі. З вялікай увагай і цікавасцю

слухалі дзяўчаты расказы пра суровыя часы Вялікай Айчыннай вайны, пра мужнасць і гераізм савецкага народа.

— У час вайны, — гаворыць Надзея Цвяткова, — беларускія жанчыны актыўна ўдзельнічалі ў партызанскім руху, не зважаючы на арышты, катаванні. Гестапаўцы кінулі мяне ў мінскую турму. Марылі голадам, білі. Затым — яшчэ адзін філіял фашыскага пекла: Трасцянецкі лагер, дзе загінулі тысячы патрыётаў. Цяпер тут, на месцы, дзе гітлераўцы палілі людзей, стаіць абеліск. Кожны год 8 мая прыходзяць сюды мінчане, каб ушанаваць памяць тых, хто аддаў сваё жыццё за Радзіму.

Марыя Барысаўна Осіпава раскажвае, што 20 гадоў назад Мінск ляжаў у руінах. Ніводнага вялікага дома не ўцалела. А цяпер вы бачыце, якім прыгажунцом стаў наш родны горад, — выраслі высокія, стройныя будынкі, пралаглі шырокія вуліцы, паркі, скверы. Мы рады, калі да нас едуць людзі, каб

Тарэса да Коста Гомес.

ЁСЦЬ НА СВЕЦЕ ТАКАЯ КРАІНА

трактарнага завода, Полацкага нафтаперапрацоўчага і іншых прадпрыемстваў маюць свае добра абсталяваныя прафілакторыі.

Са сродкаў сацыяльнага забеспячэння выдаткоўваюцца сотні тысяч рублёў на летні аздарэўленчы адпачынак працоўных. Прафсаюзныя арганізацыі забяспечваюць многіх рабочых і служачых пачэўкамі ў санаторыі Крыма, на Чарнаморскае ўзбярэжжа Каўказа, у Грузію, у Прыбалтыку. Толькі сёлета адпачне не менш 150 тысяч рабочых і служачых рэс-

публікі за кошт сродкаў сацыяльнага страху.

Многім палюбіўся турызм. Тысячы рабочых па турысцкіх пачэўках зрабляць падарожжы на Каўказ, у Малдавію, Прыбалтыку.

Прафсаюзныя арганізацыі клапацяцца і аб адпачынку нашай дзетвары. У прыгожых мясцінах адкрываюцца піянерскія лагеры. Хутка цішыню лесу разбудзяць звонкія піянерскія горны. Такіх лагераў будзе 226 (на тры змены кожны). У іх адпачне каля 124 тысяч дзяцей. Шэсць тысяч дзяцей будуць

наведваць гарадскія піянерскія лагеры. Цікава і захапляюча правядуць свае канікулы старшакласнікі. Для іх ствараюцца 12 спартыўных турысцкіх лагераў. У аднаменных рэспубліканскіх лагерах «Юнацтва» на возеры Нарач пабывае 200 чалавек, у Гродна, у лагеры «Юных сяброў пагранічніка», — 120, больш дзвюх тысяч дзяцей правядуць свае канікулы ў лагерах «Юных сяброў Савецкай Арміі». Усяго за лета каля 135 тысяч дзяцей адпачнуць у піянерскіх лагерах. Яны вернуцца дадому загарэлымі, дужымі, каб з новымі сіламі пачаць новы навучальны год.

Смага — нязменны спадарожнік турыста.

У міжкалгасным піянерскім лагерах Лідскага раёна.
Фота Ул. Вяхоткі.

у нас павучыцца. Але ўсё, што мы цяпер маем, дасталося цаной вялікіх чалавечых ахвяр. Памятаю, была ў нас маладзенькая дзяўчына Ліда, радыстка. Гітлераўцы схапілі яе ў час перадачы зводкі ў Маскву. Пакуль фашысты ламаліся ў дзверы, яна разбіла рацыю. Як яе катавалі! У Ліды былі прыгожыя, цудоўныя валасы. Іх усе да аднаго павырывалі! Але яна не выдала ніводнага чалавека. Лідзе было тады 18 гадоў...

Вера Васільеўна Папковіч, звяртаючыся да дзяўчат Занзібара, якія вырашылі набыць прафесію ўрача, расказвае, як ёй, маладому спецыялісту, у цяжкіх фронтавых умовах даводзілася рабіць па 15—18 аперацый за суткі. Вера Васільеўна шчыра жадае будучым хірургам паспяхова скончыць інстытут і ададаць набытыя веды на карысць сваіх народаў, якім так патрэбны медыцынскія сілы.

Вясёлая, жыццярэдасная кубінка Тарэса да Коста Гомес таксама марыць стаць «доктарам».

— Толькі я буду, — кажа яна, — лячыць не людзей, а машыны.

Тарэса — студэнтка Мінскага інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі. Яна сябруе з беларускімі дзяўчатамі, з якімі жыве ў адным пакоі. Жывуць дружна і весела. Ды яно і зразумела: на ўсім патоку сто хлопцаў і тры дзяўчыны. Відаць, што прыгажуня кубінка не абыдзена ўвагай. Вось толькі шкада, што надвор'е ў нас не такое цёплае, як на яе радзіме.

У Тарэсы пытаюць: чаму яна выбрала прафесію механіка? Яркія агенчыкі загараюцца ў яе вачах, палымнеюць шчокі. Тарэса марыць аб тым часе, калі механізацыя заменіць цяжкую ручную працу на плантацыях цукровага трыснягу, тыту-

Нашы госці.
Унізе — дзяўчаты з Кубы і Занзібара.

ню, кофе, какао. І гэтую палётку прынясе ім яна, спецыяліст, інжынер-механізатар.

Затаіўшы дыханне, слухалі нашы госці выступленне маці Рымы Шаршнёвай, расказ былой партызанкі Арыядны Казей. Пра гераічныя будні сённяшніх дзён, пра кіпучае працоўнае жыццё тэкстыльшчыц расказала дырэктар камвольнага камбіната Марыя Сцяпанавна Конанова. Яна запрасіла дзяўчат-студэнтак наведаць іх прадпрыемства, пазнаёміцца з моладдзю камбіната. Дзяўчаты з радасцю згаджаюцца.

Паэтэса Еўдакія Лось, якая прысутнічала на сустрэчы, прачытала свае вершы, прысвечаныя Занзібару, далёкай цёплай краіне, куды на зіму ад нас вылятаюць птушкі. У напамінак аб сустрэчы яна паднесла зборнік вершаў дзяўчатам Занзібара.

Сустрэча з дзяўчатамі-студэнткамі пакінула ў нас прыемнае ўражанне. Мы шчыра парадаваліся за нашых сябровак, за іх здольнасці, паспяховае авалоданне рускай мовай. Наша сустрэча праходзіла без дапамогі перакладчыкаў.

Поспехаў вам, дарагія сябры! Ёсць на свеце такая краіна, якая гасцінна прымае сяброў і бескарысліва памагае ім, узбройвае перадавымі ведамі. Атрымлівайце і спажывайце іх на карысць сваіх народаў, вызваленых ад імперыялістычных захопнікаў. Мы не можам не ганарыцца тым, што гэта краіна — Савецкі Саюз, аплот міру і дружбы паміж народамі.

ДЗІЦЯ ЗАХВАРЭЛА НА АСТМУ

У маці чуйны сон. Яна прахопіцца не толькі ад плачу дзіцяці, але і ад самага нязначнага яго руху і нават змянення дыхання.

У гэту ноч маці трохгадовага Сашы прачнулася, пачуўшы яго гучнае, шумнае дыханне. Яна ўскочыла, запаліла свечку і падышла да хлопчыка. Саша сустрэў маці спалоханым позіркам, ды і сама яна перапалохалася не на жарт: хлопчык дыхаў цяжка, са свістам. Ён не мог ні гаварыць, ні нават гучна плакаць, а ў вачах стаялі слёзы.

Сашу нездаровілася ўжо некалькі дзён. У яго быў насмарк, не вельмі моцны кашаль, невялікая тэмпература, — здавалася б, нічога страшнага. Чым жа вытлумачыць такі прыступ? Маці ўспомніла: на першым годзе жыцця і потым яшчэ раз, на другім, у Сашы доўга быў кашаль, дыханне рабілася цяжкае, са свістам.

Тады быў пастаўлен дыягназ: астматычны бронхіт. Што ж цяпер? Выклікалі ўрача неадкладнай дапамогі, і ён канстатаваў прыступ бронхіальнай астмы. Сашу зрабілі ін'екцыю, і праз 20—30 мінут яму стала лепей. Дыханне паступова супакоілася, вусны паружавелі, неўзабаве ён заснуў.

Бронхіальная астма адносіцца да ліку так званых алергічных захворванняў. Сучасная медыцына пад гэтым словам мае на ўвазе стан павышанай уразлівасці арганізма да таго ці іншага рэчыва. Для адных такімі раздражняльнікамі (алергенамі) могуць стаць некаторыя харчовыя прадукты, для другіх — поўсць хатніх жывёл, для трэціх — якія-небудзь хімічныя злучэнні, фарбавальнікі і нават медыкаменты. Вядома, што ёсць людзі, вельмі чуйныя да пахаў кветак, духоў. Чым часцей дзейнічаюць на чалавека гэтыя рэчывы, тым вастрыяе становіцца яго ўразлівасць.

Бронхіальная астма часта пачынаецца ў дзяцей у выніку паўторных бронхітаў, пнеўманій або хранічных запаленчых працэсаў у насаглотцы. Хранічны запаленчы ачаг становіцца крыніцай алергенаў.

Складаныя рэакцыі, якія адбываюцца пад уздзеяннем алергенаў, прыводзяць да тых ці іншых парушэнняў здароўя. Пры астме гэта — звужэнне просвету бронхаў і звязанае з ім адчуванне цяжкага ўдушша. У дарослых праходнасць бронхаў звычайна парушаецца ад спазма, а ў маленькіх дзяцей — ад набухання слізістай абалонкі і запайнення прасвета бронхаў сліззю.

Здараецца, што перад прыступам бываюць прадвеснікі — крапіўніца, сверб, дрэнны сон, зніжэнне апетыту.

Нярэдка прыступ у дзяцей пачынаецца з ванітаў. Гэта адбываецца таму, што дзіця не ўмее адкашляцца як мае быць, выдзеляе макроту.

Развіваецца прыступ паступова: нарастае задышка, узнікае кіслароднае галаданне. У дарослых хворых усё гэта

суправаджаецца замаруджаннем дыхання, у дзяцей, наадварот, — пачашчэннем.

Хварэюць на астму зусім маленькія дзеці, часцей — двух-трох гадоў. У меншым узросце захворванне мае выгляд астматычнага бронхіта. Іншы раз прыступы нагадваюць круп — дзіця задыхаецца, у яго паяўляецца рэзкі кашаль, які нагадвае сабачы брэх.

Як жа прадухіляць такія прыступы?

Безумоўна, вельмі важна ведаць, што менавіта з'яўляецца для дзіцяці алергенам, раздражняльнікам. Бацькі, работнікі дзіцячых устаноў павінны прыглядацца, якія змены ў абстаноўцы, ежы, акружэнні дзіцяці папярэднічаюць прыступу.

Маці, выхавальніца падмячаюць, напрыклад, што прыступ паяўляецца кожны раз, калі дзіцяці абвешваюць шыю шарсцяным шалікам або надзяваюць паліто з футравым каўняром. Змена адзення бывае ў такіх выпадках лепшым лекаствам. Часам прыступы спыняюцца, калі выставіць з дому кошку або сабаку.

Але папярэдзім загадзя: устанавіць алерген не заўсёды проста. Справа ў тым, што іх можа быць не адзін, а некалькі, і часам нават самая назіральная маці і самы вопытны ўрач не могуць раскрыць загадку раптоўных прыступаў.

Тым не менш у паходжанні астмы існуюць зусім відавочныя заканамернасці. Абследуючы дзіця, урач звычайна пытае, ці здаровыя бацькі і іншыя члены сям'і. Вельмі часта аказваецца, што ў каго-небудзь з іх таксама адзначаны алергічныя ці абменныя захворванні — падагра, мігрэнь, экзема.

Астма больш уласціва дзецям, якія хварэюць на эксудатыўны дыягнэз, частыя бронхіты, катары верхніх дыхальных шляхоў.

Нярэдка першы прыступ з'яўляецца пасля інфекцыйнага захворвання, бо звязанае з інфекцыяй пашкоджанне слізістых абалонак павышае адчувальнасць арганізма.

Гэтыя назіранні падказваюць шляхі барацьбы супраць бронхіальнай астмы. Трэба звярнуць увагу на яе раннія праяўленні, настойліва і цярдліва лячыць захворванні, якія могуць быць папярэднікамі астмы.

Неабходна перш за ўсё ліквідаваць ачагі хранічнай інфекцыі. Дзе яны могуць таіцца? У хворых міндалінах, карыёзных зубах, жоўцевым пузыры пры яго запаленні.

Бывае, што ні лякарства, ні змена клімату, ні бясконцыя варыяцыі дыеты не памагаюць дзіцяці. А варта толькі выдаліць запаленыя міндаліны або гнілы зуб — і хваробу, як кажуць, рукой здыме.

Вялікае значэнне мае прафілактыка катары верхніх дыхальных шляхоў, бронхітаў, грыпу. Чым больш хуткую дзіця, тым слабейшыя становяцца яго

натуральныя ахоўныя сілы, тым горш прыстасоўваецца яно да ваганняў тэмпературы, да ветру, вільгаці. Значыць, трэба стаць на іншы шлях — загартоўваць дзіця, павышаць яго вынослівасць. Вядома, дзеці павінны як мага больш гуляць. Ну, а паветра ў пакоі? Яно павінна быць заўсёды свежае і чыстае. Трэба нястомна змагацца з пылам, старацца не загрузваць кватэру лішнімі рэчамі, цяжкімі парцьерамі, дыванамі. Само сабою зразумела, што ў пакоі, дзе знаходзіцца дзіця, а тым больш хворае, рашуча забараняецца курыць.

У павышэнні ахоўных сіл важная роля належыць рэжыму харчавання.

Не трэба перакормліваць дзіця ласункамі, кашамі. У яго рацыёне абавязкова павінны быць гародніна, мяса. Што датычыць яек, то для некаторых дзяцей яны якраз і з'яўляюцца алергенам, і тут патрэбна індывідуальная парада ўрача.

За апошнія гады ў арсенал сродкаў барацьбы супраць астмы ўсё шырэй уваходзіць лячэбная фізкультура. Нярэдка добра ўплывае і кліматычнае лячэнне — на беразе ракі, мора, у горнай мясцовасці; трэба аддаваць перавагу бязветраным месцам.

Што датычыць лекавых сродкаў, то іх існуе шмат, і дзейнічаюць яны вельмі індывідуальна. Падабраць самыя прыдатныя для дзіцяці медыкаменты — клопат урача.

У час прыступу падскурнае ўвядзенне адрэналіну спыняе ўдушша, але дзеянне лякарства непрацяглае і нястойкае. Нярэдка больш эфектыўны бывае атрапін. Добры супрацьастматычны сродак — эфедрын; ён зручны тым, што прымаецца ўнутр, добра ўсмоктваецца ў кішэчніку. Трэба, аднак, мець на ўвазе, што эфедрын дзейнічае не адразу, іншы раз толькі праз 40—60 мінут. Блізкія да эфедрыну па свайму складу тэафедрын і антастман.

Нярэдка бацькі хворага дзіцяці збіваюцца з ног, шукаючы ўсё новае і новае лякарства, а раздабываючы іх, зноў расчароўваюцца. Магічнага сродку, які б сам па сабе і ва ўсіх выпадках вылечваў астму, пакуль няма. Поспех у прадухіленні і лячэнні гэтага захворвання прыносіць цярдлівае, настойлівае правядзенне комплексу мер, дзе важнейшае месца належыць правільнаму рэжыму, сістэматычнаму загартоўванню, паніжэнню празмернай уразлівасці арганізма.

[3 часопіса «Здаровье»].

ЦЯПЛО ДУШЫ — САМЫМ МАЛЕНЬКІМ

Двухгадовы карапуз бесцырымонна ўзлез на калені, абхапіў ручкамі за шыю і катэгарычна заявіў:

— Мая бабулька... не пушчу...

Маладая маці ўгаворвае малага:

— Бабульцы трэба дахаты. Яна яшчэ прыйдзе да нас...

Але хлопчык не зважае: — Не хачу. Не пушчу. Мая бабулька...

І мама разводзіць рукамі:

— Не ведаю, што і рабіць. І чым вы толькі, Марыя Пятроўна, прываражылі Ігарка?

«Бабулька» таямніча ўсміхаецца. Яе варажба—гэта цяпло адкрытай душы, любоў і ласка да дзяцей.

Яна не проста нянька з «Бюро добрых паслуг», а кожнаму дзіцяці добрая бабуля. У яе сумцы заўсёды знойдуцца для дзяцей і ласункі, і цацкі, і цікавая кніжачка з малюнкамі. Гэта не ўваходзіць у абавязкі нянькі. Але такі ўжо чалавек

Марыя Пятроўна Казлова. Любіць яна дзяцей...

Шмат гадоў гэта пажылая жанчына настаўнічала ў Падмаскоўі, вяла вялікую грамадскую работу ў гады Вялікай Айчыннай вайны: збірала прадукты і рэчы для фронту, была агітатарам, прапагандыстам. Урад ацаніў яе заслугі. Марыя Пятроўна ўзнагароджана медалем «За доблесную працу». Цяпер яна—старшыня бацькоўскага камітэта пры школе, грамадскі кантраляёр, часта выступае і як актыўны агітатар, прапагандыст.

Зайдзіце ў камбінат бытавога абслугоўвання і пагартайце «Кнігу скаргаў і прашаньняў». Там можна знайсці і прозвішча Марыі Пятроўны Казловой. Яе любяць і паважаюць у кожнай сям'і, куды б яна ні прыйшла па выкліку «Бюро добрых паслуг», дзе цяпер Марыя Пятроўна працуе нянькай-выхавальцай.

Ул. МАНГІНОВІЧ

г. Маладзечна.

Рады пазнаёміць

ЗДАЕЦЦА, ДРОБЯЗЬ...

Я жыву даволі далёка ад Мінска, у сталіцы бываю рэдка. Але калі прыязджаю, заўсёды заходжу ў цырульню. Справа ў тым, што я хачу і не старая па ўзросту, але ў мяне сівыя валасы. Мне заўсёды фарбаваў валасы пажылы майстар з цэнтральнай цырульні, усе ж астатнія майстры не адважваліся брацца, бо валасы ў мяне доўгія і фарбаваць іх цяжка.

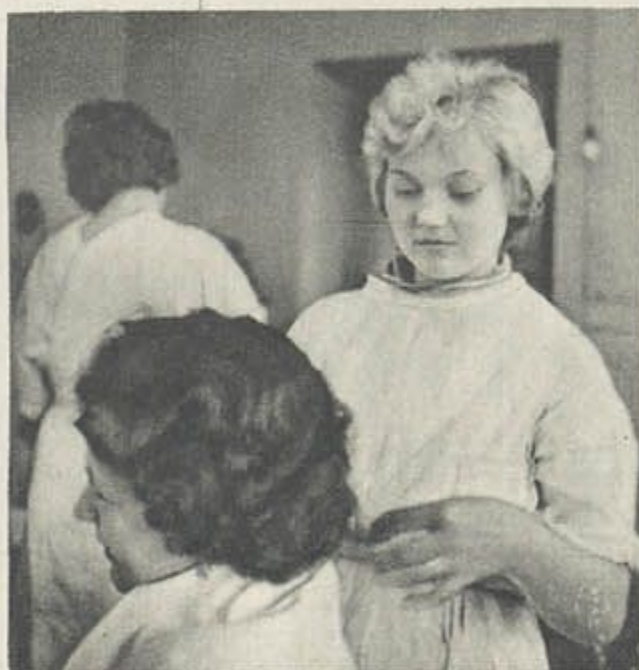
Нея ў сакавіку я была ў камандзіроўцы і, як заўсёды, зайшла ў цырульню. Даведалася, што майго майстра ў гэты дзень не будзе, і вельмі ж засмуцілася: ці выпадзе хутка зноў прыехаць? На рабочым месцы майстра працавала маладая сімпатычная дзяўчына. Але, прызнацца, я з недаверам паглядзела на яе. І ўсё ж адважылася сесці ў крэсла, бо з сівымі валасамі вяртацца дадому не хацелася...

Не ведаю, ці ўдасца мне выказаць на паперы, як іншы раз добрыя, шчырыя адносіны да тваіх запатрабаванняў, няхай нават не вельмі важных, робяць чалавека шчаслівым. Вось так было і на гэты раз. Дзяўчына, якая фарбавала мне валасы, у літаральным сэнсе слова свяцілася цеплынёй. Яна была вельмі ўважлівая, ветлівая і старалася зрабіць усё так, каб я была задаволеная. І сапраўды, я засталася вельмі задаволеная гэтым сваім наведаннем цырульні. А мілая, ветлівая ўсмішка гэтай дзяўчыны запомніцца мне на доўга.

Я ведаю, што з падобнымі просьбамі да вас звяртаюцца многія, але вельмі прашу падзякаваць ад майго імя гэтай дзяўчыне. Завуць яе Рэня, прозвішча Леановіч.

Е. ЗАБАУСКАЯ

Рэдакцыя выканала просьбу нашай чытацкі Е. Забаўскай. Больш таго, фотакарэспандэнт часопіса «Работніца і сялянка» Уладзімір Вяхотка пабыў у цэнтральнай цырульні г. Мінска і зрабіў здымак Рэні Леановіч. Пазнаёмцеся з ёй...

УЗНАГАРОДА ЎРУЧАНА

У першыя дні вайны медыцынская сястра Люба Чупрыс прыйшла ў ваеннамаці і папрасіла, каб яе ўзялі ў армію. Яе просьбу задаволілі. З таго часу лейтэнант медыцынскай службы, міласэрная сястра Люба Чупрыс да канца вайны знаходзілася на перадавой лініі агню сярод байцоў. Колькі разоў ёй даводзілася разам з салдатамі адбіваць варожыя атакі, падносіць боепрыпасы.

Не аднаму салдату захавала жыццё дзяўчына, не аднаго раненага вынесла яна на сваіх плячах з поля бою. Сотні жыццяў выратавала яна. З фронтам прайшла ад Масквы да Берліна, разам з усімі сустрэла светлы Дзень Перамогі. За баявыя заслугі ўрад удастоіў яе чатырох узнагарод.

Адгрымела вайна. Любоў Васільеўна Чупрыс скончыла медыцынскі інстытут і стала ўрачом. Цяпер яна працуе ў Лідскай чыгуначнай бальніцы. У мірныя дні Любоў Васільеўна тансама, як і калісьці, аддае ўсё для здароўя людзей.

Нядаўна ўрача Любоў Васільеўну Чупрыс выклікалі ў ваеннамаці. Ёй уручылі ордэн Чырвонай Зоркі, якім яна была ўзнагароджана ў апошнія дні вайны і які знайшоў яе толькі праз дваццаць гадоў.

— Дзякуй, — сказала Любоў Васільеўна. — Я гатова служыць Радзіме ў любы час, у любую хвіліну.

І. ЛЕШАНЮК

Па просьбе чытачак

Я дзесяць гадоў працую звеннявой калгаса «Новае жыццё». Мяне выбралі старшынёй жансавета. У звяне ў нас харошыя жанчыны, актывісткі, яны не толькі добра працуюць, але і вядуць вялікую грамадскую работу. Палагея Кашпярчук, Ульяна Сядзельнік, Анастася Пашкевіч, Галіна Зынкевіч — вось на каго раўняюцца ўсе калгасніцы.

Мы чытаем «Работніцу і ся-

лянку» і просім, каб у часопісе больш друкавалася матэрыялаў пра герояў, якія згарнулі за нашу любімую Радзіму.

Дарагая рэдакцыя, мы ўвесь час карыстаемся парадамі, якія друкуюцца ў «Работніцы і сялянцы». Усе жанчыны просяць — надрукуйце, як прыгатаваць смачны боршч зімовы і летні.

Аляксандра ЛАЗІЦКАЯ

Жыткавіцкі раён.

ВЫКОНВАЕМ ПРОСЬБУ КАЛГАСНІЦ

БОРШЧ ХАЛОДНЫ

Буракі, чаранкі і лісце бацвіння нарэжце саломкай або скрылечкамі, пакладзіце ў каструлю, падліўшы лыжку воцату і 6—7 шклянак вады. Варыце 20—30 мінут. Затым буракі разам з адварам астудзіце, дадайце вараную бульбу і нарэзаных агуркі, зялёную цыбулю, расцёртую з соллю, пасечаныя вараных яйкі, кроп і смятану. Па смаку запраўце соллю, цукрам і воцатам. У боршч можна пакласці кавалчкі харчовага лёду і нацёрты хрэн.

На 4—5 талерак халоднага боршчу патрэбна 2 пучкі маладых буракоў (400—500 г), 200 г бульбы, 2 свежыя агуркі, 100 г зялёнай цыбулі, 30 г кропу, 2—3 яйкі, паўшклянкі смятаны, палавіну сталовай лыжкі цукру, 2—3 ст. лыжкі воцату.

БОРШЧ МЯСНЫ

Зварыце мясны булён. Гародніну (буракі, моркву, цыбулю, пяташку) нарэжце саломкай або скрылечкамі, пакладзіце ў каструлю, дадайце тлушч, цу-

кар, тры чвэрці шклянкі булёну, тамат-пюрэ (калі замест тамату-пюрэ бяруць свежыя памідоры, іх трэба нарэзаць і пакласці ў боршч за 10 мінут да заканчэння варкі) і, накрывшы каструлю накрывкай, пастаўце тушыць. Спачатку на вялікім агні (пакуль закіпіць), а потым на слабым — каля 30 мінут, перамешваючы, каб гародніна не прыгарэла, і падліваючы, калі трэба, булён. Да гародніны дадайце капусту (нарэзаную), цэлую або нарэзаную бульбу і тушыце яшчэ 15—20 мінут. Затым заліце працэджаным мясным булёнам, пакладзіце перац, лаўровы ліст, соль, воцат па смаку і варыце да поўнай гатоўнасці гародніны.

У гарачы мясны боршч можна пакласці вараную вэндліну, сасіскі.

Калі вы хочаце падфарбаваць боршч, прыгатуйце бурачны настой. Адзін бурак нарэжце скрылечкамі, заліце гарачым булёнам (1 шклянка), дадайце чайную лыжку воцату, пастаўце на слабы агонь на 10—15 мінут і дайце закіпець. Пасля гэтага гарачы настой працэдыце і ўліце ў боршч перад падачай на стол.

На 500 г мяса патрэбна 300 г буракоў, 200 г свежай белаканнай капусты, карэнняў і цыбулі, 2 ст. лыжкі тамату-пюрэ або 150 г памідораў, па 1 ст. лыжцы воцату і цукру.

Адна з лепшых работніц гальванічнага аддзялення Віцебскага завода трактарных запчастак, ударніца камуністычнай працы Лідзія Шыліна.

Фота Г. Усламава.

ПРА ЎСЁ ПАКРЫХУ

МАШЫНА ДЛЯ САРЦІРОЎКІ ЯЕК

У Балгарыі паявіўся аўтамат для сарціроўкі яек. Машына важыць яйкі з дакладнасцю да дзесятых доляў грама і сарціруе іх на шэсць груп. За гадзіну аўтамат прапускае да 18 000 яек. Пасля сарціроўкі машына складае іх у скрынкі і, калі гэта патрэбна для далёкай транспарціроўкі, пакрывае яйкі тонкім слоем воску.

«КЛІМАТЫЗАЦЫЙНЫЯ» ШПАЛЕРЫ

У Англіі створаны шпалеры, якія маюць здольнасць рэгуляваць узровень вільгаці паветра. Адначасова, паглынаючы цяпло, яны процідейнічаюць нагрыванню памяшкання вышэй пэўнай тэмпературы. Шпалеры складаюцца з трох слаёў, якія спрацаваны так, што ўтвараюць аднародны матэрыял. Знадворны слой перфараваны. Цэнтральны — адыгрывае ролю «кандэсатара», які акумуліруе цяпло і залішняю вільготнасцю. Калі тэмпература і адносна вільготнасць паветра ў памяшканні падаюць ніжэй дапушчальнага ўзроўню, цэнтральны слой пачынае аддаваць накопленыя «запасы». Такім чынам можна дабіцца значнай эканоміі пры ацяпленні памяшканняў. «Каласценны» слой засцерагае цэнтральны і знадворны ад шкодных уздзеянняў звонку.

ШЫЦЦЁ БЕЗ НІТАК

У Англіі створана арыгінальная ультрагукавая швейная машына. Уласна кажучы, швейнай яе можна назваць толькі па прывычцы. Яе ультрагукавая будова не шые шво, а зварвае. На новай машыне можна «шыць» пластмасавыя плёнкі, лісты паперы, тканіну.

АЎТАМАБІЛЬ-КАРЛІК

Жыхар англійскага горада Манчэстэра Леслі Шэпард купіў у ЗША цацачны аўтамабіль, які

можа ехаць з хуткасцю 20 кіламетраў у гадзіну. Шэпард зарэгістраваў машыну, атрымаў нумар і пачаў на ёй ездзіць на работу, збіраючы кожны раз вакол сябе шмат цікавых.

ВУЛЕЙ У СТАТУІ

Пчолы іншы раз выбіраюць дзіўныя месцы для гнездавання. Больш 15 пудоў мёду было знойдзена ўсярэдзіне коннай статуі генерала Роберта Лі. Гэты помнік стаіць на галоўнай плошчы горада Рычманда, у штаце Вірджыя. Майстар, якога паклікалі паправіць статулю, заўважыў, што бронзавы конь пры дакрананні да яго малатком гучыць неяк дзіўна, глуха, нібы ў ім знаходзіцца нейкае пабочнае мяккае рэчыва. Неўзабаве ён, на сваё вялікае здзіўленне, убачыў, што праз рот і ноздры вылітаюць цэлыя масы пчол. Высветлілася, што шыя і грудзі бронзавага каня набіты мёдам.

ПРЫКАВАНЫ РАЗБОЙНІК

Вось які выпадак адбыўся нядаўна ў югаслаўскім горным сяле Кладарыча (Восніа). Карова селяніна Ібра ўвечары не прыйшла з пашы, дзе яна пасвілася з маленькім цялём. Пачаліся пошукі. К канцу другога дня, калі стомленыя сяляне ўжо хацелі вярнуцца дадому, рапту ўбачылі, што карову задушыў і зацягнуў у лес мядзведзь, пачуўшы ярасны брэх сабак. Дзіўнае відовішча адкрылася перад Ібра і яго сябрамі. Упёршыся лбом у вялікае дрэва, нерухома стаяла карова, калі яе бегала цялё. Карова сваімі рагамі нібы прыбіла вялікага воўка да ствала дрэва.

Напэўна, у лесе разыгралася страшэнная драма. Звер хацеў схпіць цялё. Аднак абараняючы сваё дзіця, карова падчапіла воўка рагам, прыціснула да дрэва і так трымала яго на працягу двух сутак. Ад ярасці і болю канаючы разбойнік згрыз кару на дрэве. Карова ж не верыла нават і мёртваму ліхадзею і трымала яго рагамі аж да таго часу, пакуль не прыйшлі людзі.

ЧАСНОК

Пра часнок нам вядома толькі тое, што ён непрыемна пахне і што ўжываюць яго людзі, хворыя на склероз.

Спецыялісты харчавання ведаюць больш: што яго сок забівае халерныя вібрацыі, палачкі дыфтарыі, брушнага тыфу і дызентэрыі. Часнок раіцца есці, калі дрэнны апетыт, пры склерозе, пры павышаным артэрыяльным ціску, супраць некаторых паразітаў кішчэніка.

Часнок ўжываюць у прафілактычных мэтах у час распаўсюджвання ўсякіх інфекцый, асабліва грыпу. Французы раіць сіроп з часнаку, прыгатаваны наступным чынам: 2 галоўкі часнаку раздзяліць на зубкі, пачысціць, парэзаць, заліць шкляннай вады, разварыць. Затым працёрці, дадаць 150 г цукру, падагрэць, мяшаючы, пакуль не растворуцца цукар, астудзіць. Прымаць 3 разы ў дзень па чайнай лыжачцы.

Жыхары Поўдня лічаць, што пах часнаку адпужвае пацукоў. Яны вывешваюць пучкі часнаку на гарышчы і ў склепе. Партугальцы дадаюць зубок часнаку да алею, у якім смажаць мяса або тушаць гародніну. Калі часнок пачынае румянціцца, вымаюць яго. Алея набывае тады далікатны прыемны пах.

Калі вы дрэнна пераносіце часнок — дадавайце яго ў страву, не ачышчаючы ад шалупіня, і, як толькі страва закіпіць, вымайце.

ГРЭНКІ З ЧАСНАКОМ І ПЯЧОНКАЙ

4 пачонкі птушкі або ¼ цялячай, сталовая лыжка масла, 6—8 лустачак булкі, 4 маленькія агуркі, 6 зубкоў часнаку, паўпучка зялёнай пятрушкі, соль, перац, сок з лімона або крыху добрага воцату.

Абрэжце скарынку з лустачак булкі, падрумяньце грэнкі на бласе або скаварадзе, пасячыце карнішоны, дадайце дробна нарэзаную зялёную пятрушку і расцёрты часнок, перамешайце з соллю, перцам і сокам лімона або моцным воцатам. На масле хутка абсмажце пачонку, затым расцісніце яе відэльцам і перамешайце з карнішонамі і часнаком. Пакладзіце на гарачыя грэнкі.

СУП ПРАВАНСАЛЬСКІ

6 зубкоў часнаку, 2 вялікія цыбуліны, 3 жаўткі, алея, лаўровы лісцік, 2 маладыя цыбуліны, соль, перац, 8 лустачак булкі, крыху зялёнай пятрушкі.

Да двух літраў вады дадайце пару зярнят перцу і лаўровы ліст. Калі закіпіць, паменшыце агонь, дадайце раздробленае зялёнае (пасечаныя маладу цыбулю і пятрушку) і варыце на слабым агні з паўгадзіны. Тым часам разатрыце, як маянэз, жаўткі з алеем, працадзіце булён і вельмі павольна, увесць час памешваючы, улівайце яго ў жаўткі. Потым пастаўце на слабы агонь і падагрэіце, не даводзячы да кіпення. Лустачкі

булкі абсмажце на скаварадзе і пакладзіце на талеркі. Заліце іх булёнам.

ПАМІДОРЫ ПА-ПРАВАНСАЛЬСКУ

8 памідораў сярэдняй велічыні, 12 зубкоў часнаку, 2 невялікія цыбуліны, паўпучка зялёнай пятрушкі, соль, перац, 4 лыжкі алею.

3 памідораў зрэжце «пяткі», дастаньце зярняткі, пасаліце і пасыпце перцам. Пакладзіце на сітца адтулінай уніз і дайце сцячы. Часнок трэба ачысціць і дробна нарэзаць разам з цыбуляй і пятрушкай. На скавараду, добра змазаную алеем, пакладзіце памідоры, у сярэдзіну кожнага з іх пакладзіце крыху дробна насечанага часнаку, паліце зверху алеем і пастаўце ў вельмі гарачую духоўку на 5 мінут. Падаючы на стол, пасыпце зверху зялёнай пятрушкай.

БАРАНІНА, ТУШАНАЯ З ЧАСНАКОМ

750 г худой бараніны, галоўка часнаку, лыжка тлушчу, соль, перац, шклянна смятаны, лыжка мукі, крыху воцату.

Бараніну папярэдне трэба ачысціць ад тлушчу, затым нашпігаваць ачышчанымі і парэзанымі ўдоўж зубкамі часнаку, загарнуць у чысты шматок, добра змочаны воцатам, і паставіць на 24 гадзіны на холад. Затым натрыце яе соллю і перцам, пакладзіце на моцна разагрэтую скавараду ў тлушч і падсмажце так, каб з усіх бакоў мяса зарумянілася. Потым перакладзіце мяса ў каструлю, падліце крыху вады, накрыйце і тушыце да таго часу, пакуль мяса не стане мяккае. К канцу тушэння соус запраўце смятанай з мукой.

СВІНЫЯ КАТЛЕТЫ

Мяса на 4 вялікія свіныя катлеты, невялічкая галоўка часнаку, цыбуліна, 4 гваздзікі, соль, перац, ¼ шклянкі віна, сталовая лыжка тлушчу.

Мяса злёгку адбіце, пасаліце, сфармуіце катлеты і пакладзіце ў моцна разагрэты на скаварадзе тлушч. Добра абсмажце. Перанладзіце ў каструлю, дадайце ачышчаныя зубкі часнаку (цэлыя), перац, цэлую ачышчаную цыбуліну (укаліце ў яе гваздзіку), заліце віном. Пастаўце каструлю на слабы агонь і тушыце пад накрыйкай гадзіны паўтары. Перад падачай на стол дастаньце цыбулю і часнок.

СОУС ДА САЛАТАЎ І ХАЛОДНАГА МЯСА

2 галоўкі часнаку, 2 сырыя жаўткі, 1 жаўток, звараны ўкрутую (алея для запраўкі салаты), лімонная кіслата або воцат, соль, перац.

Часнок ачысціце, парэжце і разатрыце яго з соллю і перцам. Жаўток зваранага яйка разатрыце ў шклянцы, пасаліце, дадайце сырыя жаўткі і, расціраючы, дадавайце пакрыху алею. Да гатовага маянэзу дадайце кіслату (сок з лімона або крыху воцату), расцёрты часнок і добра перамешайце.

Пераклала з польскай мовы А. МАРЦЫЁНКА.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ПРЫЙШЛО ЛЕТА

ВАРЭННЕ З ЛЯСНЫХ СУНІЦ

Зварыце сіроп з 2 шклянак вады і 3 шклянак цукровага пяску да пробы «слабы шарык». Гэта проба заключаецца ў тым, што лыжачкай ці пальцамі, змочанымі ў халоднай вадзе, бяруць кроплю сіропу і хутка апускаюць у халодную вадку. Калі сіроп згусне, нібы добрая смятана, — ён гатовы. Усыпце ў яго 5 шклянак перабраных, прамытых суніц і асцярожна перамяшайце. Вараць варэнне ў адзін прыём да пробы; пену зганяюць лёгкім патрасаннем міскі. Гатовае варэнне пераліваюць у эмаліраваныя каструлі для ахаладжэння.

ВАРЭННЕ З САДОВЫХ СУНІЦ (КЛУБНІКІ)

Для варэння бяруць клубніку з моцнымі невялікімі пладамі аднолькавай велічыні. Ачысціце ягады ад пладаножак, галінак і гнілых пладоў. Цукровы сіроп, даведзены да пробы «слабы шарык», здыміце з агню і ўсыпце падрыхтаваныя ягады. Міску асцярожна ўстрайце, каб ягады пакрыліся сіропам. Пасля гэтага пастаўце варэнне на слабы агонь і, зрэдку ўстрайваючы, варыце, час ад часу здымаўце пену. У канцы варкі можна дадаць лімонную кіслату.

На кілаграм клубнікі патрэбна 7 шклянак цукровага пяску, 2 шклянкі вады, чвэрць чайнай лыжкі лімоннай кіслаты.

ВАРЭННЕ З ЧОРНЫХ ПАРЭЧАК

На варэнне выбіраюць спелыя парэчкі, буйныя, аднолькавыя па велічыні. Іх перабіраюць, ачышчаюць ад засохлай бародкі і абліваюць крутым варам, затым накрываюць чыстай сурвэткай і даюць пастаяць мінімум 5—6. Пасля трэба зліць вадку, а ягады высыпаць у кіпячы сіроп і варыць да гатоўнасці, час ад часу ўстрайваючы міску і збіраючы пену. На

кілаграм чорных парэчак патрэбна 10 шклянак цукровага пяску і 4 шклянкі вады.

ВАРЭННЕ З АГРЭСТУ

Агрэст на варэнне збіраюць недаспелы. Вялікія ягады можна ачысціць ад зярнят, разрэзаўшы бачок і выцягнуўшы зярняты чыстай шпількай. Калі ж агрэст вараць з зярнятамі, то ў буйных ягад надразаюць бачок; дробныя ягады кладуць цэлыя.

Прыгатаваныя ягады пакладзіце ўперамежку з прамытым вішневым лісцем (на кілаграм агрэсту — жменя лісця) і абліце варам. Закрываўшы пасудзіну з ягадамі чыстай сурвэткай, вынесіце іх у прахладнае памяшканне на 5—6 гадзін. Прыгатаўце цукровы сіроп (на 7½ шклянак цукру — 3 шклянкі вады), апусціце ў яго адцэджаныя ягады, выбраўшы з іх вішневае лісце. Закіпяціўшы варэнне адзін раз, здыміце з агню на 20—30 мінут, затым варыце да гатоўнасці.

МАЛІНАВЫ СОК

Маліну хутка спаласніце халоднай вадой і драўляным таўкачыкам расцісніце ў каструлі, не пакінуўшы ніводнай цэлай ягады. У гэту масу наліце вадку з разліку на 1 кг масы 1½ шклянкі вады і, нагрэўшы да тэмпературы 60—70°, пералажыце ў чысты і абліты варам мяшочак, завязжыце яго і пакладзіце ў друшляк або на спецыяльную дошчачку з жалобком. Друшляк або дошчачку падвесце над пасудзінай, лепш эмаліраванай або шкляннай, у якую павінен сцякаць выціснуты сок. Мяшочак з мязгой прыцісніце чыстым драўляным кружком з невялікім грузам. Паступова вагу грузу павялічвайце. Выціснуты сок трэба прафільтраваць праз марлю, складзеную ў некалькі слоёў, у эмаліраваную пасудзіну, паставіць на пліту і нагрэць да 90—95 градусаў і адразу ж разліць у чыстыя і добра прагрэтыя бутэлькі. Затыкаюць бутэлькі коркамі, праваранымі ў вадзе, і заліваюць смалкай.

Сок трымайце ў прахладным месцы.

Такім жа спосабам прыгатаўляюць сокі з суніц, белых і чырвоных парэчак, журавін. Чорныя парэчкі, чарніцы, брусніцы лепей загадзя пракруціць праз мясарубку.

ХАТНІЯ КАНСЕРВЫ

У хатніх умовах можна кансерваваць і свініну, і ялавічыну, і бараніну. Трэба толькі правільна падрыхтоўваць сыравіну і тару, правільна гатаваць.

Падрыхтаванае мяса вытрымліваюць, даюць яму «паспець». Свініну вытрымліваюць суткі, ялавічыну і бараніну — шэсць сутак пры тэмпературы 8—10 градусаў або двое-трое сутак пры тэмпературы 15—18 градусаў. Затым з мяса вымаюць косці, жылы, звязкі, зразаюць кровападцёкі, са свініны здымаюць скуру. Мяса наразаюць на кавалачкі вагой прыкладна па 50 грамаў (тлушч — на дробныя кавалачкі). Адначасова ачышчаюць і дробна наразаюць рэпчатую цыбулю, здрабняюць і прасейваюць соль, раўнамерна змяшаўшы яе з чорным молатым перцам з разліку на 100 грамаў солі і 1 грам перцу. Слоікі з накрыўкамі (накрыўкі бываюць бляшаныя або шклянныя з пракладкамі і клямамі) трэба памыць і прасушыць, а лепш пракіпяціць 20—30 мінут для загартуўкі шкла.

Цяпер пачынаецца працэс прыгатавання кансерваў. У пасудзіну з шырокім дном (каструлю, міску, выварку) наліваюць вадку і ставяць на пліту, папярэдне паклаўшы на дно сетчатую пракладку для раўнамернага прагравання слоікаў. Вады наліваюць столькі, каб пры поўнай загрузцы пасудзіны слоікамі яе ўзровень даходзіў да пачатку горлачкаў.

У гэты ж час запаўняюць слоікі. У адзін 500-грамовы слоік закладваюць у сырым выглядзе наступную колькасць мяса і прыпраў у парадку іх пералічэння: лаўровы ліст — палавіну лістка сярэдняй велічыні; рэпчатая цыбулі — 7 грамаў (паўтары чайныя

лыжкі), соль з перцам — 5 грамаў (чайная лыжка без верху), тлушч-сырэц — 50 грамаў (дзве сталовыя лыжкі з верхам) або тлушч таплены — 40 грамаў (дзве сталовыя лыжкі), мяса (свініна, ялавічына, бараніна) — 400 грамаў (да верхняга скруглення цыліндрычнай часткі слоіка).

Слоік зараз жа накрываюць накрыўкай, але не закачваюць, не прыціскаюць клямарам. Запаўненыя слоікі (накрытыя накрыўкамі) асцярожна апускаюць у цёплую вадку і даводзяць яе да кіпення, пры гэтым не трэба, каб вадка вельмі бурліла. Праграванне ад 20—30 да 100 градусаў працягваецца трыццаць мінут. Затым пачынаецца стэрылізацыя на працягу дзвюх з палавінай гадзін. Перад пачаткам стэрылізацыі правяраюць тэмпературу кіпення. Калі яна ніжэй 100 градусаў Цэльсія, то ў вадку дадаюць соль (100 грамаў на літр вады), ад гэтага тэмпература падымаецца на 2—3 градусы.

Калі скончыцца тэрмін стэрылізацыі, слоікі асцярожна вымаюць з вады (не зняць накрыўкі!), зараз жа закачваюць або прыціскаюць клямарам і перакульваюць дном дагары. У такім становішчы яны астываюць. Калі перакуленыя слоікі працякаюць, трэба яшчэ больш ушчыльніць накрыўкі.

Хатнія кансервы трымаюць у прахладным або халодным (але не ніжэй мінус двух градусаў) цёмным месцы, напрыклад, у склепе, падвале. Калі вы ўсё зрабілі правільна, яны могуць захоўвацца доўгі час.

В. СВЯТЛОУ,
навуковы супрацоўнік.

Калі вы жадаеце, каб плямы на вашым твары пабялелі, ужывайце час ад часу ягадную маску. Для гэтага расцісніце крышку ягад, дадайце некалькі кропель міндальнага масла або малака. Пасля 20 мінут змойце маску цёплай вадой.

Зялёная салата — выдатны сродак супраць чырвані на твары і носе. Пракіпяціце зялёную салату (2 галюўкі на літр вады) і гэтым адварам апрацуйце твар.

Яблыкі асвятляюць скуру твару. Адзін яблык разварыце ў невялікай колькасці малака. Гэтую масу, яшчэ цеплаватую, пакладзіце на твар і пакіньце на 20 мінут. А потым змойце цеплаватай вадой.

ВЯСНУШКІ І ХЛААЗМЫ

Вясна. Некаторых людзей з вельмі тонкай скурай у гэты час засмучаюць вяснушкі, якія паяўляюцца або ўзмацняюцца пад уплывам сонечных промняў. Да восені гэтыя плямачкі звычайна святлеюць, а зімой знікаюць.

Бывае, што твар вясно пакрываецца вялікімі жаўтавата-карычневымі плямамі няправільнай формы. Гэта хлаазмы, якія калі-нікалі называюць яшчэ «пачоначчымі» або пігментнымі плямамі. Размяшчаюцца яны сіметрычна па краі валасістай часткі галавы, у цэнтры лба, над бровамі, на верхняй губе і шчоках. Такія плямы часта можна ўбачыць у цяжарных жанчын, але вясной яны нярэдка ўзнікаюць і ў дзяўчат і юнакоў. Часам гэта можа быць вынікам парушэння функцый печані або залоз унутранай сакрэцыі. Вось чаму перш за ўсё трэба звярнуцца да тэрапеўта і эндакрынолага, інакш касметычнае лячэнне можа аказацца неэфектыўным.

У некаторых выпадках узнікненне плям і парушэнне пігментацыі скуры абумоўлены недахопам вітаміна С у арганізме. Яны могуць паявіцца таксама ў людзей, якія маюць справу са смалой і прадуктамі каменнага вугалю. Часам пігментныя плямы паяўляюцца ад празмернага ўжывання адэкалону, духоў і іншых касметычных прэпаратаў, якія маюць у сваім саставе эфірныя масла і дрэнна ачышчаны вазелін. Нярэдка ўзнікаюць яны і ў выніку механічнага раздражнення.

Паяўленне пігментных плям і вяснушак лягчэй прадухіліць, чым лячыць. Прафілактычны догляд скуры твару раім пачынаць з першых сонечных дзён. Перад выходам на вуліцу змажвайце твар ахоўным «Крэмам ад загару» або крэмам «Прамень», якія выпускаюцца ў цюбіках. Крэм трэба наносіць на твар тонкім слоем пад пудру. У пудру можна дадаць крыху хініну: адзін парашок у 0,3 грама на чайную лыжку пудры. Плёначка, якая ўтвараецца ад крэму і пудры, дзейнічае толькі паўтары-дзве гадзіны. Калі вы даўжэй знаходзіцеся на паветры, то праз дзве гадзіны трэба зноў нанесці крэм.

Хочацца засцерагчы ад памылкі, якую дапускаюць некаторыя жанчыны. Каб паскорыць шалухэнне скуры, яны падліваюць настойку ёду ў крэмы і мазі, якія маюць у сваім саставе ртуть. У выніку хімічнай рэакцыі паміж ртутью і ёдам утвараецца злучэнне, якое выклікае стойкую пігментацыю. Яе іншы раз не ўдаецца ліквідаваць нават у лячэбнай установе.

Многія жанчыны з поспехам ужываюць выпрабаваны сродак: штодзённа мыюцца кіслым малаком. Можна выкарыстаць лімонную ваду: з вечара пакласці ў халодную ваду некалькі злёгка выціснутых скрылёчкаў лімона, а раніцай памыцца гэтай вадой. Або накрышыць карань свежай пятрушкі і заліць вадой, а назаўтра, працадзіўшы ваду, памыць ёю твар. Някепска адбелвае скуру сок свежых агуркоў. Агурок разразаюць папалам і націраюць твар, а калі сок засохне, мыюцца цёплай вадой. Толькі працяглае і пастаяннае карыстанне гэтымі сродкамі дае добрыя вынікі.

Людзям з нармальнай і тлустай скурай можна праціраць твар 3—5-працэнтным раствором сталавага воцату: вяснушкі і пігментныя плямы стануць бледныя і амаль непрыкметныя.

Калі ж прафілактычныя меры не даюць вынікаў і вяснушкі і хлаазмы трымаюцца стойка, трэба звярнуцца ва ўрачэбна-касметычную ўстанову.

КАЛІ ЎВЕСЬ ДЗЕНЬ НА НАГАХ

Жанчыны штодзённа праводзяць шмат часу, як гаворыцца, «на нагах». Работніцы ля станкоў, прадаўшчыцы ў магазінах, цырульнікі, прыбіральшчыцы, афіцыянткі, паштальёны — усе яны працуюць стоячы. Мала даводзіцца сядзець педагогам, медыцынскім сёстрам і тысячам іншых спецыялістаў. А колькі ў жанчын яшчэ клопатаў па дому, таксама звязаных з хадой! Не дзіўна таму, што большасць касцявых, сасудзістых, мышачных захворванняў ног падае іменна на долю жанчын ва ўзросце за сорок.

Спачатку злёгка «гудзелі» ногі ў канцы дня. Потым вы заўважылі, што туфлі, свабодна надзетыя раніцай, пачалі ціснуць к вечару. А затым ужо і раніцай стала цяжка надзяваць звычайны абутак. Зрабілася цяжкай паходка, з'явіўся боль...

Як прадухіліць такое захворванне? На работу трэба надзяваць толькі зручны абутак з устойлівым абцасам сярэдняй вышыні 3—4 сантыметры. Хадзіць увесь дзень зусім без абцаса, у тапачках шкодна. Калі ў жанчын пляската ступня, у абутак раіцца ўкладваць пракладку-супінатар, падбраную ўрачом-артэпадам.

Ні ў якім разе не трэба насіць круглыя падвязкі, таму што яны пераціскаюць паверхневыя вены. Нават цесныя рызінкі ў трыко могуць садзейнічаць развіццю ацёку.

На працягу рабочага дня неабходна 2 разы даць на 10—15 мінут адпачынак нагам. Для гэтага трэба сесці і пакласці ногі крыху вышэй. У такім становішчы лягчэй адбываецца адцёк застойнай крыві і лімфы, спадае ацёк. А калі не было магчымасці прарабіць гэтую працэдуру на рабочым, то, прыйшоўшы дадому, паляжыце мінут 20—30. Рабіць гэта трэба сістэматычна, з дня ў дзень.

ПУХОВАЯ ХУСТКА ПАСВЯЖЭ

Вязаную пуховую хустку, шарсцяны шаль мыюць у мяккай вадзе, найлепей дажджавой або снегавой. Ваду награвваюць да 30—40 градусаў і раствараюць у ёй мыючы сродак (парашок «Новость» або спецыяльную мыльную стружку, якая прадаецца ў магазінах, або дзіцячае мыла). Перамешваюць, пакуль не з'явіцца вялікая пена. У пене прамываюць хустку, злёгка сціскаючы яе ў руках. Калі рэч вельмі забруджаная, мыюць два разы, змяняючы мыючы раствор.

Пасля мыцця хустку палашчуць некалькі разоў, пакуль не знікне пена. Затым злёгка выціскаюць у руках (не выкручваюць!). Рассцілаюць і загортаюць у чыстую прасціну. Для канчатковай сушкі расцягаюць на спецыяльнай раме, якая зроблена па велічыні хусткі.

ВЯРГІНІ

Бадай, няма такой кватэры, дзе летам не было б букета кветак. Нярэдка перавага аддаецца вяргіням. І не дзіўна: тут што ні кветка, то мастацкі твор: селекцыянеры ператварылі просценькую расліну ў сапраўдную прыгажосць. Калі б можна было сабраць усе гатункі вяргіняў разам, то мы пабачылі б сапраўды фантастычны калейдаскоп. Якіх толькі суквеццяў тут няма: ад жоўтых, чырвоных і снежна-белых да амаль чорных: ад вялікіх, да 40 сантыметраў у дыяметры, да маленькіх, двухсантыметровых, ад скромных аднапалёстковых кветак да пышных, махровых.

Вяргіні — расліны ўмеранага клімату. Іх сцяблы восенню адміраюць, а клубні на зіму трэба выкопваць і трымаць у памяшканні.

Першыя звесткі пра вяргіні адносяцца да 70-х гадоў XVI стагоддзя, а ў 1789 годзе яны з'явіліся ў Еўропе як гастронамічная расліна: іх крухмалістыя клубні ўжываліся ў ежу як бульба. У 1803 годзе далія (лацінская назва вяргіні) была завезена ў Расію з Мексікі як культурная кветкава-дэкаратыўная расліна. У нас яна атрымала сваю цяперашнюю назву ў гонар пецярбургскага батаніка Георгі.

Я. МЕЙСЦЕРС

ГУМАР

КАМІСІЯ НА ПТУШКАФЕРМЕ

У калгасе «Вольная праца» камісія правярала птушкаферму. Усё ішло добра.
— А чым вы корміце курэй? — спытаў глава камісіі.
— Адборнай пшаніцай, — адказаў старшыня калгаса Ключка.

— Хто вам дазволіў траціць добрае зерне на курэй? — разгневалася камісія. — Вярнуць паўтары тоны пшаніцы ў калгасныя свірны!

Пацярпеўшы такую няўдачу, Ключка надумаў папярэдзіць свайго кума Аверку Дзіся, загадчыка птушкафермы суседняга калгаса, куды павінна была ехаць камісія.

Назаўтра камісія пытае ў Аверкі:

— Чым корміце курэй?
— Ды так, рознымі малакаш-тоўнымі адходамі.

— Зразумела, — злосна сказала камісія. — Значыць, хочаце запусціць такую важную галіну, як птушкагадоўля!

І яна прадпісала: зняць Дзіся з работы.

Як апараны, выскачыў Дзіся з праўлення. І тут успомніў, што ў калгасе «Чырвонае поле», куды накіравалася камісія, працуе яго сябар дзед Мусій, і пабег папярэдзіць яго.

На трэці дзень камісія аглядала птушкаферму «Чырвонага поля».

— Чым вы курачак корміце? — ласкава пытае глава камісіі. У вачах дзеда Мусія бліснула хітраватая іскрына. Пачухаў ён у барадзе і кажа:

— А мы на праўленні падлічылі, што кожная курыца каштуе нам за дзень сем капеек. Зыходзячы з гэтага, мы вырашылі даваць ім наўняныя грошы, а як яны там харчуюцца — нас не датычыць.

РЭКАМЕНДАЦЫЯ

— Сэр! Вы рэкамендуеце мне чалавека, які сядзеў пяць гадоў у турме?

— Вы ж самі прасілі чалавека, які 6 некалькі гадоў быў на адным месцы.

Студэнт-медык экзаменаваўся ў прафесара Лагранта.

— Што вы будзеце рабіць, калі вам трэба, каб хворы добра прапацеў? — спытаў прафесар.

— Я дам яму моцнае патагоннае.

— Напрыклад?

— Гарачы чай, маліну, ліповы цвет.

— Ну, а калі гэта не падейнічае?

— Тады скарыстаю лятучыя масла, эфіры...

— А калі гэтага будзе недастаткова?

— Я паспрабую ртутныя прэпараты!

— А калі ўсё-такі не будзе карысці?

Лоб студэнта пачынае пакрывацца буйнымі кроплямі поту.

— Паспрабую сальсапарэль, шафран...

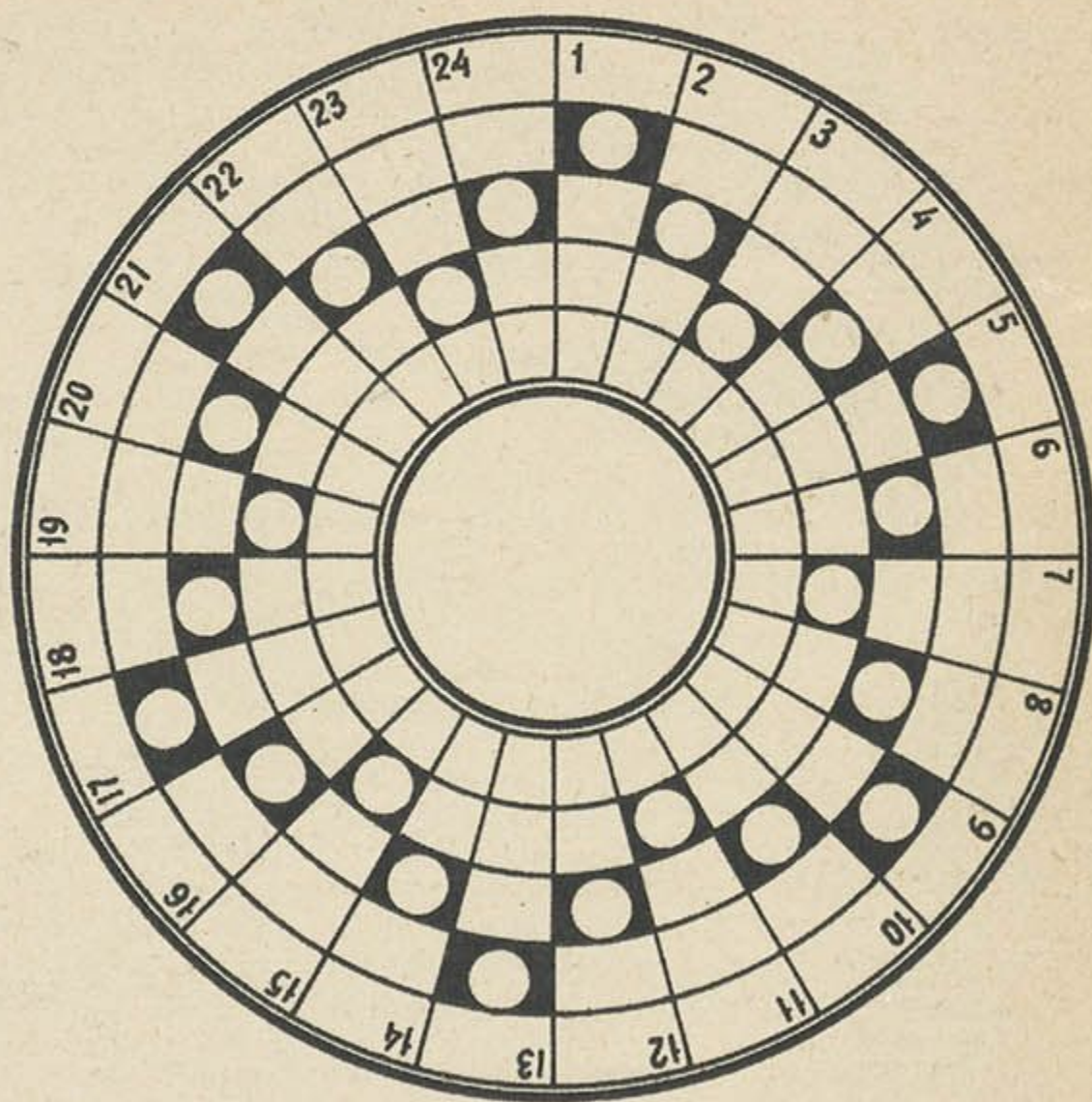
— А калі і гэтага будзе недастаткова?

— Я пашлю хворага экзаменавацца да вас.

Мал. А. Чуркіна.

ЗАДАЧА-КРУГ

У радыяльныя калонкі адпаведна нумарам запішыце наступныя словы:

1. Раман Дастаеўскага. 2. Літаратурны жанр. 3. Птушка. 4. Зорка ў «Вялікай Мядзведзіцы». 5. Пладовае дрэва з сакавітымі ягадамі. 6. Савецкі мастак. 7. Саюзная рэспубліка. 8. Музыка-драматычны твор. 9. Спартсмен. 10. Вялікі буй. 11. Легендарны абаронца Врэсцкай крэпасці, палкавы камісар. 12. Музыканы лад. 13. Горад у БССР. 14. П'еса В. Лаўрэна. 15. Опера Р. Леанкавала. 16. Урачысты дзень. 17. Пазыўны касманаўтаў Вяляева і Ляонава. 18. Парода аленя. 19. Характэрная афарбоўка гуку. 20. Крыніца ведаў. 21. Тэатральныя падмосткі. 22. Маладзёжны часопіс. 23. Паэма А. С. Пушкіна. 24. Вялікі рускі пісьменнік.

Калі словы задачы будуць адгаданы правільна, то з літар, якія знаходзяцца ў выдзеленых кружочкамі клетках, зможце скласці выказванне А, М, Горкага.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 5

Па гарызанталі: 5. «Салавей». 6. Акатына. 8. Партытура. 11. Арган. 14. «Шарка». 15. Вакаліз. 16. Аладаў. 17. Вольта. 20. Мазурка. 22. Матыў. 23. Домра. 26. Дунаеўскі. 27. Баяніст. 28. Рэгістр.

Па вертыкалі: 1. Канцэрт. 2. Бекар. 3. Акорд. 4. Антракт. 7. Рыхтар. 9. Мадуляцыя. 10. Багатыроў. 12. Захараў. 13. Цікоцкі. 18. Куплет. 19. Кальман. 21. Аркестр. 24. Пукст. 25. Актэт.

На першай старонцы вокладкі — каляровае фота А. Станавова.

На чацвёртай старонцы вокладкі — «Спатканне» — каляровае фота В. Ждановіча.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03803. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Падп. да друку 26/V 65 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара — 6-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрэйка. Тыраж 177 315 экз. Зак. 250.

Дарагая рэдакцыя!

Звяртаюся да вас з просьбай: праз часопіс «Работница і сялянка» перадаць маю сардэчную падзяку загадчыцы Горкаўскага фельчарска-акушэрскага пункта Кацярыне Самуйлаўне Івіцкай за чутыя адносіны да людзей.

Я ўжо шмат год хварэю, і заўсёды мне памагае парадай, лекамі, добрым словам Кацярына Самуйлаўна. Не адзін выхадны дзень патраціла яна, каб памагчы мне. А колькі такіх, як я! Ніколі не забуду адзін вы-

падок: быў выхадны дзень, а Кацярына Самуйлаўна прыйшла да мяне за чатыры кіламетры. Слёзы паліліся з маіх вачэй, але гэта ад радасці: як многа вакол нас добрых людзей! І хочацца верыць, што хвароба адступіць. Дзякуй, Кацярына Самуйлаўна! Жадаю Вам яшчэ лепшых поспехаў у рабоце.

Алена СЕРЫКАВА
в. Губіншчана,
Мсціслаўскі раён,
Магілёўская вобласць.

74995